

304

13.

O HEMOROIDACH

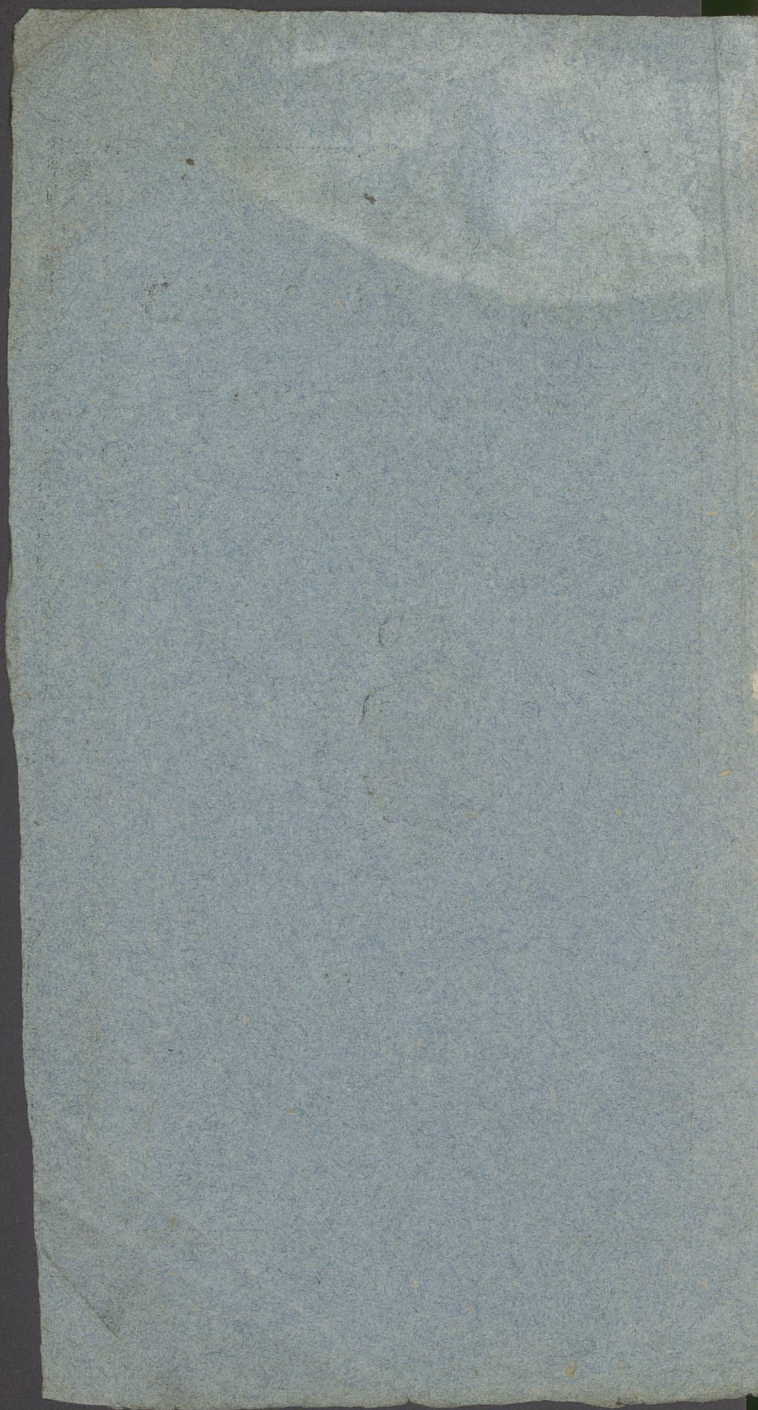
UWAGI I SPOSTRZEŻENIA

PRAKTYCZNE.

W WARSZAWIE

1830.

O HEMOROIDACH.

304
O HEMOROIDACH

UWAGI I SPOSTRZEZENIA

PRAKTYCZNE.

CO DO NATURY, PRZYCZYN, ZJAWISK, I LECZENIA WSZY-
STKICH PRZYPADŁOŚCI DO KTÓRYCH DAJĄ POWÓD; SPO-
SOBY ZJEDNANIA ULGI STAŁEY I LECZENIA ICH GRUN-
TOWNEGO (W PEWNYCH PRZYPADKACH); DYETA I PRA-
WIDŁA ZACHOWANIA SIĘ W TEY SŁABOŚCI.

przez DRA MEDYCYNY

DELACROIX

Lekarza przybocznego Xiążąt de Condé, byłego Pro-
fessora Fیزیologii i Hygieny, członka szkoły prak-
tycznéy, towarzystwa anatomicznego, wielu towa-
rzystw uczonych narodowych i zagranicznych, Auto-
ra wielu dzieł w przedmiocie lekarskim etc.

Z FRANCUZKIEGO PODŁUG CZWARTEY EDYCJI

przełożone przez

TOMASZA KRAUZE

KANDYDATA MEDYCYNY.

W WARSZAWIE

NANŁADEM A. BRZEZINY I KOMP. PRZY ULICY MIO-
DOWEY NTO 481.

1830.

biblioteka Towarz. Lekarsk
gub. Iabelskiej

5162

Za pozwoleniem cenzury rządowej.

Uniwersytet Medyczny w Lublinie

nr inw.: XX - 40095

BG 5162

18-1954

NA

PRZEDMOWA AUTORA.

HEMOROIDY były przez długi czas uważane za dobrodzieystwo natury, oznajmiające dobry temperament. Niemcy znakomitsi przez swoją erudycyą, iak przez taktykę lekarską, nazwali w przenośnem znaczeniu słabość tę wypływem złotym, żyłą złotą. Ja zaś nie będę się obawiał ogłosić moje zdanie którego prawdziwość zdaie mi się niezaprzeczoną, że hemoroidy są zawsze skutkiem wady w zdrowiu, i że można częściej iak powszechnie się mniema, uleczyć ie gruntownie, działając przeciw téj wadzie w samém iéypowstaniu.

Opierając się przeto:

1° *Na tem, że hemoroidy są przyczyną niedoleżności i dolegliwego cierpienia;*

2° *na niemożności utrzymania ich niekiedy w stanie pojedynczym, przeszkodzenia ich komplikacyi, przez którą stają się chorobami okrutnemi;*

3° *na tem że przytłumienie napływów, na których polegają, może dać powód do największych niebezpieczeństw;*

Chcę pokazać, iak ważną jest rzeczą znieść to cierpienie w samym jego początku, celem zapobieżenia jego powrotowi.

Przekonany iak najmocniéy że nie masz słabości, w którójby znaomość temperamentu była ważniejszą, będę się starał z największą przezornością rozróżnić nie tylko te okoliczności, w których należy utrzymać hemoroidy,

ale i te w których trzeba rozwinąć ie u tych osób, które ich nigdy nie miały, celem uleczenia ich z innych chorób ważniejszych, lub wstrzymania postępu takowych.

Spodziewam się przeto, że wolnym będę od uprzedzenia niektórych czytelników, którzy podług tytułu tego dzieła, mogliby mię oskarżyć o wyiawianie szkodliwéy zasady, ogłaszaiącyéy możność leczenia téy okrutnéy słabości, bez różnicy we wszystkich przypadkach. Oby publiczność przyznała mi też same względy, których nieszczędziła dla mego dzieła o znaomości temperamentu, będę sobie pochlebiał tem wyobrażeniem, że m położyl zasługę w swoim kraiu, przynosząc ulgę wóółbliznim.

Nietroszczę się bynaymniey o żadną wyrozumiałość, owszem wymagam od

znawców surowego osądzenia méy pracy. Spostrzeżenia krytyczne choćby nayostrzejsze, byle sprawiedliwe, zajmą mię więcéy, niż pochwały dane przez przyiaźń, lub wzgląd współzawodników. Znaydą mię zawsze gotowym do odpowiedzi. Będę nawet wdzięcznym, jeżeli one zdołaią się przyczynić do udoskonalenia tego dzieła, którego celem jest zwrócić uwagę publiczną, na cierpienie powszechnie źle poznane, co do iego natury, i leczenia iakiego wymaga; ale my potrafimy też z pewną stałością harakteru i niepodległością, iakie nam zapewnia nasze powołanie, nasze wyobrażenia, i nasze znaczenie u publiczności, litować się nad temi, których udręczą słowa i pomysłność ich współzawodników. Takich miłość własna srogo zranioną będzie, przez po-

zyskanie sobie u publiczności zaufania w środkach, które iedną pomysłność i zaszczyty; cała ich cnota mieści się w pochlebstwie, giętkości kolumny pacierzowéy, i mają się za wielkołudów w swoim małym okręgu, z którego chcieliby widzieć słońce świecące tylko dla siebie, ogłaszają się wybawcami cierpiący ludzkości, posłańcami świata lekarskiego!!!.... a z bliska uważani są to Pigmeyczyki. Jeszcze inny jest rodzaj lekarzy, mniej biegłych w sztuce intrygowania, których ograniczony umysł zmusza bez przestanku do szpiegowania powodzenia pewnych dzieł, aby następnie korzystali z tego samego przedmiotu. Publiczność iednak ich prace zdoła tak dobrze ocenić, że niewiele sobie z nich obiecywać mogą.

Wyrzeczmy więc śmiało: jeżeli sta-

wa przystoi tylko temu rycerzowi, który ją zdobył mieczem, zaszczyt publiczny tylko tego lekarza słusznie spotyka, który go sobie zasługami ziednał, bądź to przez odkrycia przynoszące ulgę ludzkości, bądź przez prace rozszerzające światło naukowe, bądź przez poświęcenie się szczytne które zrodziło Desgenettów, Larreyów, Percyów, Parisetów, Ballyów, Chervinów, tylu bohaterów w zawodzie lekarskim.

Na zaszczytną wzmiankę niemniéy zasługują ci, którzy współubieganiem się swoim zbliżyli się do rzędu pierwszych.

Lubo własne doświadczenie obieramy zwykle za przewodnika, potrzeba iednak w umiejętnościach tego rodzaju korzystać zawsze z postrzeżeń cudzych, a nadewszystko wystrzegać się

owego ducha systematycznego, który tak ujarzmił wyobrażenia, iż wszystkie rzeczy okazują się w niewłaściwym świetle, iakoby za pośrednictwem szkła pryzmatycznego imaginacyi, otoczone hypotezami i błędami. Choćby widoczną była pomyłka, nie sąd będzie iéy powodem, lecz ieśli umiało wyrzec można, natura.

Systemy w sztuce lekarskiéy, podobne są do morowego powietrza, którego przechód pustoszy i niszczy.

Postrzeżenia i doświadczenie: oto najsilniejsze przewodniki w szukaniu prawdy: taką była medycyna Hypokratesa, taką będzie nasza.

Jeżeli długie i liczne badania doprowadziły mię do pożytecznych odkryć, lub do udoskonalenia pewnych rad lekarskich, mam sobie za zaszczyt ogło-

sić takowe: nigdy zawiść ani uprzedzenie nieośmiela się oskarżyć mię o czynienie z nich tajemnicy: gdyby każdy tak upowszechniał owoc swojego doświadczenia, wkrótce by zgruchotałą została hydra szarlatanizmu.

I. OKREŚLENIE HEMOROIDÓW.

Hemoroidy, słabość naywięcéy upowszechniona, uporczywa, okrutna, odznacza się przez napływy do części dolnéy kiszki odchodowéy, połączone, lubo niezawsze, z cieczeniem krwi albo szluzu, poprzedzone lub stowarzyszone małemi guzami przy obwodzie zewnętrznym lub na wewnątrz kiszki, i przypadające w pewnych lub nieoznaczonych czasach.

II. Źródło téy słabości.

Naybliższą iéy przyczyną jest utrudnione krążenie krwi w dolnéy części

brzucha, przez nadmiarową objętość i twardość wątroby; każde przeto leczenie przyzwoite, powinno się głównie stosować do rozprowadzenia zatkania lub stwardnienia tego organu.

*III. Własność krwi hemoroidalnéy,
iéy sposób wypływania.*

Krew z hemoroidów płynąca, nie pochodzi wyłącznie z żył ani z arteryi; nagromadzenia się iéy mają miejsce w naczyniach kapilarnych, pośrednich między dwoma powyższemi gatunkami naczyń; niewypływa ona z przedarcia się dobrowolnego naczyń, iak błędnie utrzymywali sławni praktycy i Anatomowie, ale przesącza się kroplami na kształt prawdziwego wyziewu. Przedarcia te są przypadkowe,

pochoǳą z przyczyny mechanicznój, iako z mocnego nacisku, z utkwienia ciała obcego, z nateżenia przy oddawaniu stolca; krwotoki z nich, mogą się stać bardzo niebezpiecznemi. Oto ważne w tym wzglęǳie spostrzeżenie:

PIERWSZY PRZYKŁAD.

Pewien młody Adwokat, zaięty obroną pewnój oskarżonój przed sądem, doznawał od wielu dni boleści hemoroidalnych bardzo dotkliwych. Zapal i gorliwość iego, zatarły mu w pamięci cierpienie, lecz po świetnój improwizacyi, rzuca się nagle na krzesło, doznaie straszliwego bólu, blednie i omdlewa. Unoszą go z sali posłuchania, przewożą do domu; zostałem przywołany do chorego, który już przed-

stawiał bladłość śmiertelną; puls iego był bardzo słaby, a bicia serca zaledwie czuć się dawały; rozciągnięty leżał bez władzy, koszulę miał zbroczo- ną we krwi. Przez pilne śledzenie wykryłem dwa guzy fioletowe zapadnięte, z których krew wypływała małemi lecz iawnemi szparami. P. Dufour lekarz domowy téy familii także wezwany, zgodził się na moją radę upuszczenia krwi z ręki; iakoż, gdy wszystkie środki miejscowo użyte, okazały się niedostatecznemi do wstrzymania krwotoku, to upuszczenie krwi spowodziło naypomyślniejszy skutek; ale na zaiutrz, nowe guzy powstały, z boleściami wielkimi, harakteru więcéy nerwowego iak zapalnego. Zaleciłem Szanownemu koledze balsam w ciągu niniejszego dzieła często wzmianko-

wany pod nazwiskiem balsamu Corvisara. Skutek z użycia iego rychły i dzielny w uśmierzaniu bólów i rozpezdaniu nabrzmienia, zniewolił samego D^{ra} Dufour, który także był hemoroidalnym do korzystania z niego, lecz na zaiutrz nieszczęśliwy napad apoplexyi wyrwał go z pośród uczty akademickiéy.

M. L. N.^{***} od czasu iak używą tego balsamu niedoznał żadnego cierpienia.

IV. Pierwsze objawienie się hemoroidów; znaki przepowiednie.

Połowa przynaymniéy osób hemoroidalnych, nieoddaie krwi stolcem. Pierwsze napady bywają zwykle bez guzów; w ogólności następującym spo-

sobem objawia się początkowo stan hemoroidalny.

Do części dolnej kiszki, odchodowej nagromadza się krew i powstaje uczucie mnięj więcéy bolesne przeżenia i ciężkości w tem miejscu i w częściach je otaczających: co należy do znaków stałych. Stan ten początkowo niedokuczliwy, ustaie stopniami w trzy lub cztery dni, potém odnawia się w przerwach dosyć znacznych. Zakończa się nacyjęścięy wypływem krwi czystęy, ciemno-różowęy, która występuje podczas oddawania ekskrementów, pokrywaiąc takowe. Często, zamiast krwi, można widzieć szluz biały. Dopiero po kilku napływach krwi, (niekiedy zaś po pierwszym) powstaią guzy różnéy wielkości, z beleściami iuż tępemi, iuż bardzo doymuiącemi; to-

warzyszy im zwykle zatwardzanie stolca.

Hemoroidy często też poprzedzone bywają boleściami wielkimi żołądka, który nic w siebie przyjąć niemoże; naprężeniem bolesnem boków, szczególniéj lewego; kolkami, które, zdaie się, od wiatrów pochodzą, gdyż ustają po oddaniu ich górą lub dołem. Czasem poprzedzają je palpityce, kaszel suchy, trudność oddychania, ucisk i boleści w piersiach, płucie krwią, poty ogólne lub ograniczone do wyższéj części udów i okolic stolca, zawroty i ciężkość głowy, szum w uszach; często objawia się poprzedniczo suchość skóry i ust; uryna mętna i w mniejszéj ilości; niekiedy zaś wychodzi stolcem materya flegmista, albo płyn podobny do pomyi mięsa świeżego.

V. *Inny sposób rozwiania się
hemoroidów.*

Często bez zatwardzenia stolca i zia-
wisk poprzednich, osoby podległe he-
moroidom (mówi Montègre) doznają
w punkcie iakimkolwiek kiszki odcho-
dowéy lekkiego klucia, które im oznay-
mia tworzenie się guza w tém miey-
scu; w krótce guz ten nieco występuje
staie się bolesnym i powszechnie we
dwadzieścia cztery godzin wzrasta do
zupełnéy doskonałości; iest koloru ró-
żowego, bardzo zaogniony; daie czuć
w sobie pulsacye, a każde przeyscie ma-
teryi stolcowéy lub naymnieysze dot-
knięcie pomnaża w nim boleści. Po pię-
ciu lub sześciu dniach zapalenie zmniej-
sza się stopniami i ustaie, gdy żadna

przyczyna nieodnawia ie ani utrzymuje; zwykle zaś, drugi guz, podobny pierwszemu, rozwija się z przeciwnéj strony w kiszce odchodowéj i ten sam poczet boleści wraca.

Niema słabości uleglejszéj powrotowi i do biegu peryodycznego skłonniejszéj, nad hemoroidy; ale nayeściej pokazują się w nieoznaczonych czasach i z wielką rozmaitością co do natężenia lub trwałości Symptomatów.

VI. Znaki miejscowe hemoroidów.

Uczucie ciężkości z wrażeniem mniéj więcéj bolesnem w okolicy lędźwiowéj, w międzykroczu i w udach; częsta chęć oddania uryny i stolca; swędzenie i pieczenie zewnątrz lub wewnątrz kiszki odchodowéj; żądze płcio-

we; wypocenia szluzu; boleści podobne do tych, które pochodzą z klucia igłą, lub przepuszczania iskier elektrycznych, albo raczém z tkwiącego kolca w tych częściach; kurcz muszkułów zamykających otwór stolcowy, guziki szare i bolesne wewnątrz lub zewnątrz kiszki odchodowéy, z których zwykle wypływa krew, lubo takowa przesącza się niekiedy w razie braku tych guzików na zewnątrz.

VII. Znaki ogólne: zaburzenie we wszystkich działaniach organizmu.

Hemoroidy uważane zwykle za słabość lekką mniejszém wagi, lub za obojętną dolegliwość, niekiedy objawiają się znakami bardzo niebezpiecznymi. Następujące postrzeżenie najlepiém

przedstawia zbiór prawie wszystkich, powszechnie towarzyszących im zia-wisk.

DRUGI PRZYKŁAD.

M. W.*** bankier z Amszterdamu, przybyły do Paryża, dla processu, cierpiał od dawnego czasu hemoroidy, które odznaczały się widocznie usposobieniem dziedziczném. Maiąc lat 45, temperament żółciowo-krwisty, harakter żywy, w iednym roku, przez wybuch gniewu, po dwakroć nagle z żółkniął cały i krwotok hemoroidalny powstał aż do omdlenia. Wszedłszy do hotelu Xiążąt przy ulicy Richelieu, w lipcu 1827 roku, z powodu znacznego upału i umysłu znacznie obarczonego, wezwwał moiéy rady. Taki był stan cho-

rego: miał dwa guzy hemoroidalne wielkości wiśni. Skóra ie pokrywająca była naprężona, gładka, różowo-fioletowa; czuł mocne palenie w stolcu, ciężkość w międzykroczu, obolałość części wyższej udów, członki zaś dolne były zimne i zdrętwiałe; boleści rozciągały się od spodu nerek aż do krzyża, gdzie doznawał mocnego ciągnięcia; przytém inne zjawiska: gwałtowne kolki, trudność w oddawaniu uryny, swędzenie w końcu żołądki, zatwardzenie stolca niezmierne, z którego wypływał biały szluz, suchość ust, zaburzenie w całym organizmie, mnogość wiatrów, których wyście sprawiało okropne boleści, wątroba znacznie powiększona, smutek, melancholia, dreszcze, puls twardy i ścieśniony, palpacyje, trudność oddychania, niestrawność, cera

żółta, twarz zmieniona, oczy błyszczą-
ce, zawroty głowy, oślepiałość umysłu,
stan apoplektyczny, dopełniały obraz
cierpienia chorego. Zaleciłem obfite krwi
upuszczenie z ręki, wewnątrz dwie un-
cie oleju rycynowego i zimną limo-
niadę. W pięć godzin nastąpiły obfite
wypróżnienia stolca i uryny i wszy-
stkie przypadłości zastraszające zniknę-
ły, prócz guzów hemoroidalnych; bal-
sam Corvisara wraz z kataplazmem z
liści szlazowych, psianek i lulku, przy-
łożonym prawie na zimno najpomyśl-
niejsze zrządził skutki. Rozeyscie się
całkowite guzów nastąpiło w końcu
osmego dnia.

M. W. stosownie do moich rad po-
wziętych przy opuszczaniu Paryża każe
sobie puszczać krew co trzy miesiące;
używa ciągle balsamu w sposobie nama-

szczania i odtąd niedoznaie żadnego bólu w stolcu. Nabrzmienie wątroby znacznie się pomnieyszyło przez zastosowanie metody rozdzielaiącéy na któręy czele są pigułki Indyjskie (w Artykule iedenastym będzie o nich szczególna wzmianka). Spodziewam się iż M. W. w stałym przez nieiaki czas i dokładném wykonywaniu moich przepisów zupełnie uleczonym zostanie. Staranność w utrzymaniu stolca wolnym zabezpieczy go od wszelkiego wypadku, zwłaszcza gdy niezaniebda krwi upuszczania z ręki od czasu do czasu.

VIII. Przypadłości mogące bydź skutkiem hemoroidów, lub im towarzyszyć.

Hemoroidy mogą dać powód do następstw bardzo ważnych: iakiemi są

szpary, rozpadliny, ścieśnienia znaczne
kiszki odchodowéy, opadnienia iéy, o-
wrzedzenia, ropienie, fistuły, wydyma-
nia się próżne, skir, rak, zapalenia pę-
cherza moczowego, gangrena, i krwo-
toki czasem śmiertelne. Do tych kom-
plikacyi policzyć można: szczególniej-
szą skłonność hemoroidów do powrotu,
lub nieskończonego trwania skutkow;
przesilenia boleści nadzwyczajnych;
kolki, które gdy są gwałtowne, ciągle,
stowarzyszone z nudnościami lub wo-
mitami, wzdęciem podbrzusza, ścieśnie-
niem pulsu, zimnem członków i sucho-
ścią skóry, oznaczają zapalenie kiszek;
wyływ białawy szluzu, pochodzący
z prawdziwego kataru kiszki odchodo-
wéy; trudność albo nawet niepodobień-
stwo oddania stolca bądź z ścieśnienia

kiszki pochodząca, bądź z licznych guzików w niéy obecnych.

Professor Chaussier dołącza ieszcze wytrysk płynu nasiennego lub prostatycznego podczas oddawania stolca; u niektórych osób zdarza się wypływ podeyrzany, sprawiony iednak lub utrzymywany przez cierpienie hemoroidalne. Trzynaste postrzeżenie przytoczone niżej naylepiéy tego dowodzi.

Miałém także sposobność widzenia w r. 1813 w hotel-Dieu kurczu muszkułów stolcowych takiego, że ekskrementa odchodziły iak przez sito w pośród nadzwyczajnych usiłowań i boleści nayokropniejszych.

Następujące postrzeżenie przedstawia ieszcze komplikacją ważną i szczególną.

TRZECI PRZYKŁAD.

M. P.*** wieku lat 38, urzędnik pocztowy, doznawał od niejakiego czasu straszliwych boleści z uczuciem żelaza rozpalonego w tém miejscu; lekarze którzy go mieli w swoiém opiece, domyślając się wyrzutu liszajowego przez długi czas uciekali się do metody wyczyszczającej. Chory zażądał moim rady; śledząc najstaranniej wykryłem kilka guzów podługowatych i przyplaszczonych na wstępie do кишки odchodowej, baczny przytem na rozpadliny rozdzielające te guzy, wprowadziłem do кишки walek z miękkiej skubanki powleczony łagodną maścią; wyciągnąwszy go w kilka godzin, przekonałem się z nasiąknięcia ropy, o i-

stnieniu tych rozpadlin dość głębokich, które wzięto za wyrzut liszaiowy, i które twardemi ekskrementami okrutnie drażnionemi były. Szczególnego starania dołożyłem w uśmierzeniu ciągłych bólów które częstokroć dają powód do raka. Na próżno używałem środków opiatycznych; chory iedynie przez użycie balsamu Corvisara, wprowadzonego zapomocą waleczków do kiszki, uleczonym został. Gdyby i ten środek był zawiódł, miałem iuż zamiar zalecić wycięcie guzów, operacją, której gdzie tylko można, unikać trzeba.

Nakoniec hemoroidom towarzyszyć mogą: cierpienie artrytyczne, reumatyzm, wyrzuty liszaiowe, choroby weneryczne, zatkania płuc, wątroby, śledziony, kamienie pęcherza moczowego i nerek, hysterya, hypochondria,

melancholia, i zboczenia umysłowe. We wszystkich tych przypadkach hemoroidy są nayczęściéy głównem źródłem cierpienia, wymagaićcem szczególnéy bacznosci lekarza.

IX. Okolicznosci wpływaiące na rozwinięcie hemoroidów.

Żadna konstytucya, żadna budowa ciała, żaden temperament, ani wiek nie są wolnemi od hemoroidów; starość iest od nich dręczoną, dzieciństwo napastowane, od wieku zaś doyrzalości fizycznéy do średniego czyli 45^{go} roku życia, nayszechniéy się obiawiaią. Częściéy trapią mężczyzn aniżeli kobiety; szczególnym są udziałem konstytucyi żółciowéy połączoney z ogólną pletorą, przewagą systemu żyli-

stego, znaczném powiększeniem aparatu wątrąbnego, i podwyższoną czułością.

Słabość ta częściej zdarza się w miastach iak po wsiach. Wiele uspasabia do niéy klimat gorący, nadużycie środków aromatycznych, win tęgich, namietności żywe, zgoła co obfitość krwi i stan żółciowy rodzi. Bardzo iéy także podlegają mieszkańcy krajów zimnych, może w skutek ich ciągłego ztwardzenia stolca. Boerhaave zrobił tę samą uwagę względem narodów Grecyi i Azyi. Hemoroidy niemniéy są upowszechnione w Anglii, Austryi, Polsce, a Portugalczycy których miałem w swoim staraniu mówili mi, że nadzwyczaj niemi zagęszczona iest Lisbona.

Na rozwinięcie ich niemalo wpływa wiosna, pora przesilenia lub porówna-

nia dnia z nocą, nagle zmiana temperatury, przejście z życia czynnego do siedzącego, nadewszystko u osób które z upodobania lub z obowiązku stale pilnują krzesła.

W hemoroidach szczególniéy wydatnym iest harakter dziedziczny. Jestem lekarzem pewnéy familii którój siedm osób iest niemi dotkniętych; dziecie nawet sześćioletnie pokazało ich ślady; trzy inne u których wyraźne było zatkanie wątroby, uleczyłem zapomocą środków rozdzielających mianowicie pigulek Indyjskich które obfitują w środki mydlaste. Do reszty osób téy familii cierpiących ie należą: dway mężczyźni znaczney tuszy i dobrego apetytu z usposobieniem do apoplexyi i dychawicy; młoda dama często krwią pluiąca, i brat iéy w 22. roku życia za-

grożony suchotami. Przy takich okolicznościach wystrzegałem się iak najmocniéy tamowania u tych osób wypływu hemoroidalnego; łagodzą tylko sobie boleści balsamem Corvisara i niedoznaią nigdy przesilenia. Dziewiąte postrzeżenie przedstawi ieszcze ieden przykład usposobienia dziedzicznego.

Sposób życia a szczególniéy pewne pokarmy maią też wielki wpływ na hemoroidy; szkodliwemi się pokazały w usposobieniu do nich: czosnek, cebuła, chrzan, musztarda, rzeczy słone, korzenie iako pieprz, gwoździki, cynamon, wszelkie przyprawy aromatyczne, sery, trunki rozpalające i wszystkie pokarmy rozwiłaiące wiele gazów podczas trawienia.

Uważałem że nadużycie piwa, iablecznika, herbaty i wody czystéy też sa-

me częstokroć niedogodności sprowadzało co i napoje zbyt ciepłe lub zimne; właśnie to nadużyciu napoiów gorących i rozcieńczających należy w ogólności przypisać tak częste osłabienia żołądka, upławy białe i pewne cierpienia hemoroidalne polegające na ciągłym wypocaniu się cieczy szluzowatej (*). Zbytki w iedzeniu, w użyciu

(*) Korzystając z tego postrzeżenia zwracam tu uwagę że wiele chorych pada ofiarą nowego Systemu Medycyny który wszędzie znaydując zapalenia ograniczył sztukę lekarską do krwi puszczenia, diety i wody. Mogę zapewnić iż znane mi są osoby a nadewszystko dzieci, które głodem umorzone zostały przez nadużycie tych nieszczęśliwych wyobrażeń. Niedawno byłem zawołany przez pewnego Konwisarza do dziecka sześćioletniego które od 15 dni było ogołoczone z po-

wina, kawy i likworów są bardzo szkodliwe.

karmów, z powodu mniemanego przekonania się o istnieniu zapalenia żołądka, na mocy iedynéy oznaki, że okolica ta była bolesną na dotknięcie. Wszystkie zjawiska przedstawiały naydokładniéy obraz straszliwego głodu, i niepodobna sobie wyobrazić z iaką chciwością rzuciło się to dziecię do rosołu który mu podałem. Już było czystym skeletem, dopiéro po użyciu pokarmów w 15 dni odzyskało życie i świeżość. Lekarz ie zobaczywszy choć był kształcony podług nowéy szkoły, nieżyczył sobie więcéy posiadać biegłości swego naczelnika.

Nienadużywać dyety ani środków soki żywotne rozcieńczających i chłodzących; nie narzucać chorym rzeczy do których wstręt maia; pobłażać ile można ich nałogi, choć szkodliwe, gdy zastarzałe; te są moiem zdaniem trzy ważne zasady w leczeniu chorych.

X. *Inne przyczyny powszechne
hemoroidów.*

Wszelkiego rodzaju obciążenia ciała; nadużycie pewnych środków purgujących iako to: *ziarn życia* czyli *zdrovia*, *pigułek szkockich* czyli *Andersona*; (*) *rhubarbarum*, sole różne, le-

(*) Obecność pierwiastku drażniącego aloesu w tych pigułkach daje powód do kolek które często po użyciu ie powstają; nadto ich niezmierna twardość utrudniająca rozpuszczenie się w kiszkaeh, czyni ie niestrawnemi, zmusza do oddania ich w téy saméy postaci w iakiéy użyte zostały. Dziś powszechnie za lepsze uznane są, pigułgi Indyjskie. Angliacy i Niemcy wielcy stronnicy środków purgujących, przepisują ie z większą ufnością iak inne praeparata, które są u nich w wielkiem znaczeniu.

ki gorzkie, lewatywy gorące, robaki, katar i kamienie pęcherza moczowego, przytomność wianka w pochwie macicznój, brzmienność i wszystko to, co może naciskać lub drażnić długo kiszkę odchodową i utrudniać w niéy krążenie płynów; silenia się nadzwyczajne przy porodach, podczas oddawania ekskrementów stwardniałych, lub przy wypuszczaniu uryny zatrzymanej z przyczyny iakieykolwiek a nadewszystko z zacieśnienia kanału moczowego; opadnienie kiszki odchodowej; wodna puchlina; otyłość, pletora; wpędzenie na wewnątrz wyrzutów skórnych; poronienia; pewne nałogi naganne; wyście przez kiszkę odchodową ciał obcych, które się do żołądka dostały, iako pestek, i t. d.; wielka wstrzemięźliwość, równie iak zbytek w rokoszach płcio-

wych, szczególniéy u kobiet; podróże pieszo lub konno morduiące; wpływ mocnego zimna lub ciepła mieyscowy; ustanie częstego krwi płynienia z nosa; zatrzymanie menstruacyi, czyszczenia pologowego, transpiracyi, pocenia się nóg; zagoienie od dawna istniejących źródełek iakoto: sprawionych przez środki gryzące, zawłoki, wezykatoryie, wyrzuty liszaiowe, owrzodzenia; zaniedbanie nalowego w pewnych czasach krwi upuszczania, przystawianie częste piałek do stolca, moczenie nóg w wodzie ciepléy; wyziewy zgnile z kloak; siadanie na stołkach przedziurawionych lub na wieńcach.

Hemoroidy miewaią własność zaraźliwą, można ie czasem nabyć po nieostrożném użyciu gąbki lub bielizny osób hemoroidalnych. Mogą także po-

chodzić z usposobienia ciągłego do wiatrów. Zaziębienie nóg daje powód niekiedy u osób hemoroidami dotkniętych do przesilenia mniéy więcéy gwałtownego téy słabości.

Ci ieszcze bardzo skłonni są do nich którzy w swoiéy młodości podlegali częstym krwotokom, i mieli zwyczaj bierania kąpieli ciepłych, lub też parowych, albo nakadzań rozmiękczaiących. Balsam Corvisara zastąpi w każdym razie korzystnie te nakadzania i wszelkie środki miejscowe.

Z tego słusznie wniesć można, że hemoroidy upowszechniaią się coraz bardziej; pochodzi to z postępu w zbytkach które prowadzą do ociężałości, lenistwa, następnie sprzyiaią tworzeniu się większéy ilości krwi, która zgromadzaiąc się w naczyniach dolnéy czę-

ści brzucha i w miednicy, gotową jest zawsze do wycieczki.

XI. Skutki zatwardzenia stolca.

Zatwardzenie stolca, ciągle, wymagające długich usiłowań dla oddania ekskrementów stężałych, jest iedną z przyczyn nayważniejszych i nayczęstszych hemoroidów.

Zatwardzenie to staie się powszechnie powodem do wielkich zaburzeń organizmu; oto krótki rys iego skutków: ból i ciężkość głowy, wybuchy ognia, zawroty, olśnienia ocz, czerwoność ich, szum w uszach, głuchota, trudny oddech, zamulenie ust, brak apetytu, nudności, niestrawność, czkawka, wiatry, kolki, cierpienia nerek, ociążałość, wydymania się nadzwyczajne

przy oddawaniu stolca, opadnienie kiszki oddechowej, cera trędowata, poty smrodliwe, upławy białe, hemoroidy, bicia humorów do głowy, ponurość wyobraźni, melancholia, nieukontentowanie, niespokojność, smutek, bóleści w członkach, zrywania się w czasie snu, marzenia przykre, dolegliwość nie do opisanego, gniewliwość; uryna przezroczysta, lub z osadem i mętna; zboczenia umysłowe, apoplexya, paraliże, samobójstwo; nadto z rządzając hemoroidy w dwojaki sposób przyczynia się do złego, mnoży przypadłości i powiększa bóle u tych osób które są już nimi dotknięte, z powodu usiłowania znacznego przy oddawaniu stolca i utrudnionego krążenia krwi dla tkwiących w kiszce ekskrementów stężonych.

Sztuka lekarska nieposiada moiém zdaniem skuteczniejszych środków, do zabezpieczenia lub uwolnienia od zatkania stolca, nad pigułki Indyjskie; one też służą z naysmyślniejszym skutkiem przeciw wiatrom, tudzież do wypróżnienia kiszek przepelnionych materią żolciową albo flegmistą, i do odwrócenia wszelkiego plynu dążącego do pozostania w któremkolwiek miejscu. Boerhave przypisuje zagęszczenie się hemoroidów w Grecyi i Azyi ciągłemu ich mieszkańców zatwardzeniu stolca; oni także zabezpieczają się i uleczają z niego za pomocą środków należących głównie do składu pigulek Indyjskich powszechnie dzisiay używanych.

Zatwardzenie stolca mowi Petit zrządza hemoroidy, nietylko przez to że

exkrementa zatrzymane w kiszce odchodowéy nad muszkułami zamykającymi iéy otwor zewnętrzny, ciężą nad żyłami hemoroidalnymi i wzbraniaią wstępowania krwi do góry; ale nadto, że usiłowania gwałtowne pod czas wypychania ekskrementów na zewnątrz powiększaią ten nacisk do tego stopnia, iż krew naciśniona i uwięziona, że tak powiem, w guzach hemoroidalnych, rozszerza ie nadzwyczajnie, i niekiedy przedziera.

Tenże sam autor utrzymuie, że ztwardzenie stolca iest koniecznym wypadkiem niewłaściwego stanu wątroby; wszak do regularności stolca, dwie rzeczy są niezbędnie potrzebne: iedna, aby ekskrementa nie były twarde; druga, aby zdolne były pobudzić do téy funkcyi kiszki; ta pobudka tylko oznay-

nia potrzebę oddania stolca; ale gdy wątroba jest zatkaną do tego stopnia, iż żółć niesplywa wcale, że niemoże przejść przez kanał do kiszki dwunastocalowéy i zmieszać się z pokarmami strawionemi, pokarmy te oczywiście niestopnieją, ekskrementa staną się twardemi i kiszki niebędąc pobudzone od żółci ulegną pewnéy otepiałości. Uwagi te powinny ustalić zaufanie w użyciu pigulek Indyjskich, iako najlepszego środka, przeciw zatwardzeniu stolca, ponieważ ich części składowe, mydlaste i topiące są najskuteczniejszymi do leczenia zamuleń dolnéy części brzucha, a nadewszystko wątroby.

XII. Wpływ siły moralnéy na stan hemoroidalny.

Wiedząc że skutkiem każdego wra-

żenia moralnego iest opóźnienie lub przyspieszenie biegu krwi, łatwo pojąć dla czego tak często powstają hemoroidy u osób mających namiętności mocne i zbyteczną żywość nerwów. Osoby te za najmnieyszém uniesieniem czują ucisk bolesny w okolicy żołądka, doznają zaduszenia ściskania i rozpierania piersi iakby od pręta w poprzek tkwiącego; wybuchów ognia, drżenia całego ciała, niestrawności, wómit spasmodycznych, biegunki, rozlewu żółci który pociąga za sobą częstokroć żółtość twarzy lub całego ciała.

CZWARTY PRZYKŁAD.

M. A. T*** znakomity malarz, ubiegał się o pierwszeństwo w swoim zawodzie; iuż był pewnym tryumfu, gdy

go wieść dochodzi, że nieotrzymał nawet wzmianki zaszczytnéy. Wypływ hemoroidalny którego doznawał, nagle w téy chwili zatrzymał się i żółtość cytrynowa wystąpiła na chorego. Znalazłem go wśród niemocy oddychania grożącém zaduszeniem, twarz jego wyobrażała stan apoplektyczny. Kazałem mu krew puścić z ręki i dawać obficie limoniadę z dodatkiem cremortartari; wkrótce nastąpiły wypróżnienia żółciowe, wypływ hemoroidalny powrócił; żółtość rozlana po całym ciele zniknęła w przeciągu 48 godzin. Piątego dnia przyszedł do siebie.

PIĄTY PRZYKŁAD.

Pewen młodzieniec 18 letni, silnéy budowy ciała, urodzony z rodziców

niezmiernie hemoroidalnych, został wysłany z Blois do Paryża dla pobierania nauk lekarskich i mnie przedstawiony. Tęsknota ścigała go wszędzie, unikał wszelkiéj rozrywki. Chcąc tego przyczynę wyśledzić, wziąłem go z sobą pewnego wieczora na teatr; nic go niezajmowało, chciał odejść. Gdym przybył do niego znalazłem koszulę zafarbowaną krwią; doznawał wypływu hemoroidalnego, który trwał dopóty obok zjawisk nerwowych, póki mu nieprzyrzekłem, że powróci do swoiéj rodziny.

Młodzi spisowi, dręczeni tęsknotą do ziemi rodzinnéj często podlegają hemoroidom póki się niedostaną do pożądanego miejsca.

SZÓSTY PRZYKŁAD.

Pewna dama 22 lat mająca, dowiedziała się w nieobecności męża, że iéy dziecicę w konwulsyiach leży, odjeżdża natychmiast w pośród upału, przybywa do swoiéy mamki w Montmorency i застаie swoje dziecicę konaiące. Rozpacz ią ogarnęła łatwa do poięcia, na ciało iéy wystąpiła czerwoność do róży podobna; podano iéy nierozsądnie szklanke wody zimnéy z cukrem; wkrótce twarz się zaogniła, oczy zaiskrzyły, umysł obłąkał; wpada w mimowolny śmiech, i chce oknem wyskoczyć. Badam osoby ią otaczaiące i dowiaduię się że od chwili poronienia, ośm miesięcy temu, zamiast menstruacyi miewała wypływ hemoroidalny peryo-

dyczny. Właśnie znajdowała się w porze tego wypływu, który w chwili téj rozpaczy nagle wstrzymanym został.

Krwi upuszczenia z nogi, piliawki przystawione do stolca, moczenia nóg w wodzie zaostrzonéy gorczycą, przykładania chust w zimnéy wodzie maczanych do czoła, i napóy przeciw-spazmodyczny, wkrótce zagładziły zjawiska zatrważaiące. Dowiedziałem się iż ta dama od chwili poronienia i zatrzymanéy menstruacyi miała brzuch więkshéy objętości iak przedtém; śledząc pilnie bok prawy znalazłem go twarzym, czułym na dotknięcie, nabrzmiąłym, i widocznie przekonałem się o zatkaniu wątroby, zgodném z współczesną cerą żółtą skóry, uporczywém zatwardzeniem stolca, i głęboką melancholią. Zrodłem cierpienia iawnie oka-

załe się to usposobienie organiczne wątroby, które powinno było zwrócić moją całą uwagę.

Zaleciłem małe krwi upuszczenia z ręki co piętnaście dni, celem odciążenia napływów, kąpiele galaretowe, pigulki Indyjskie w ilości stosownej do utrzymania stolca ciągle wolnym, za napój wody z Vichy, soki z ziół, nacierania okolicy wątroby maścią antymonialną, i pobyt sześć-tygodniowy na wsi. Po użyciu tych środków zatkanie wątroby rozeszło się; menstruacja trzy razy nastąpiła w porze przyzwoitej; wypływ hemoroidalny ustał. Dama odzyskała wiele świeżości i zadowolenia; używa ciągle pigulek Indyjskich z wielkim skutkiem, w ilości wystarczającej do zabezpieczenia się od zatkania stolca. Od 5 miesięcy zostaje brzemienną. —

Gniew, nudy, niespokojność, przestkach smutek ciągły, i wszystkie namiętności gwałtowne rozwiaiają często stan hemoroidalny, który także bywa skutkiem prac gabinetowych, czuwań bezsennych i wszelkich nateżeń umysłu; oto ważne w tym względzie postrzeżenie, którego ja sam iestem przedmiotem.

SIODMY PRZYKŁAD.

Mój temperament szczególniey odznacza się drażliwością nerwową; nie doznawałem nigdy najmnieyszey dolegliwości hemoroidalney, dopiero w r. 1809 oddany gorliwie pracom anatomicznym, kilka nocy spędziwszy na usilowaniu pozyskania pierwszeństwa i nagrody uniwersytetu, takiemu ule-

głem zmordowaniu, i rozpaleniu ciała przez te czuwania, iż po zatwardzeniu stolca 8 dni trwającém, okropne nastąpiły boleści w stolcu, aż do konwulsyi; zdawało mi się iż leżałem na rozrzuconych węglach. Pewnego rana, wyleciałem z łóżka iak szalony, i gdyby nie dzielne przeięcie się tą zasadą, iż życie do nas nie należy, byłbym ie sobie odebrał. Wszelka pomoc naszéy sztuki była nadaremną: krwi upuszczenia z ręki, piiiawki, kąpiele, lewatywy, opium wewnątrz i zewnątrz użyte, nie mię uspokoić niemogło. Professor Corvisart wyświadczył mi naywiększe dobrodzieystwo swoją obecnością. Radził mi kataplazma z lulku skropione płynem opiatycznym Roussa na zimno przyłożyć; ulżyło mi choć na kilka godzin. Odwiedzając mię na zaiutrz ra-

no, przepisał mi maść płynną której dobre skutki wkrótce nastąpiły; przepędziłem ten dzień spokojnie błogostawiając mego dobroczyńcę; przespalem noc całą bez przerwy, i za ocknieniem się uczulem to szczęście, które tylko ten może ocenić, kto doznał tak straszliwych cierpień.

Odtąd nie miałem najmniejszego przesilenia tego rodzaju, a jeżeli odnowiło się kiedy lekkie cierpienie, nie przeszkadzało to bynajmniéj moim czynnościom.

Przeięty wdzięcznością, słusznie, każdy zapewne przyzna, korzystałem z tak dogodny pory do oddania hołdu pamięci znakomitego Professora, odznaczając jego imieniem ten środek, który powinien wzbogacić sztukę lekarską, i zasługuie na żądanie, aby nowy

kodeks poświęcił temu przepisowi takie nazwisko, i jakie ja mu naznaczam, to jest balsamu Corvisara. W moim doświadczeniu, otrzymuję z niego ciągle najpomyślniejsze skutki.

XII. Wpływ stanu hemoroidalnego na moralny.

Jeżeli wrażenia moralne mają wielki wpływ na stan hemoroidalny, ostatni, niemniej wpływa na nasze postanowienia, na charakter, upodobanie, lub skłonności.

Zatamowanie plynienia hemoroidalnego ciągle trwającego, albo usiłowań natury w utrzymaniu jego, co się szczególnie spozrzega w hemoroidach wewnętrznych, bywa częściej niżby sobie wyobrazić można, przyczyną róż-

żnych zboczeń umysłowych, obłąkania, samobóystwa.

ÓSMY PRZYKŁAD.

Panna Cornier, okropnego i bolesnego wspomnienia, ucina z niewiadoméj przyczyny głowę dziecieniu. Głowa ta wyrzucona przez nią oknem, potoczyła się pod moje nogi; iako świadek i lekarz musiałem wykonać przykry obowiązek. Widzę tę nieszczęśliwą w stanie wielkiéj otepiałości umysłu, która iéy ieszcze nieopuściła od processu. Mnóstwo zadano iéy pytań zaraz po tym wypadku; między innemi rzeczami zapytuie się iéy czy niema ciągłego zatwardzenia stolca, czy niedoznanie w nim boleści; pochylenie głowy było iéy iedyną odpowiedzią.

DZIEWIĄTY PRZYKŁAD.

Pewna dama, młoda, przykładowego postępowania, do tego stopnia posunęła swój fanatyzm religijny, iż postanowiła rozstać się z tym światem; umysł iéy był zaięty głęboką melancholią. Professor Royer-Collard i ja, zostaliśmy przywołani do niéy; liczne pytania uczynione iéy familii i osobom ią otaczającym, objaśniły nas że iéy oyciec, brat i ieden ze stryiów cierpią hemoroidy. Przez zaufanie, które staraliśmy się pozyskać u młodéy i interesuiącéy choréy, wyznawszy nam sama, że od nieiakiiego czasu, doznaie mocnych boleści w stolcu i nayuporczywszego zatwardzenia, utwierdziła nas w tém przekonaniu, że obecnego zboczenia umysłu, przyczyną było uspo-

sobienie hemoroidalne. Po zaleconem przystawieniu 20 piławek do stolca, które zbawienne sprawiły odciągnięcie krwi od mózgu, i użycia środków dołem wypróżniających, których skutek okazał się prędkim, spokojność powróciła w umyśle, i chora odzyskawszy wesołość zwyczajną, zaledwie pamięta swoje obląkanie.

DZIESIĄTY PRZYKŁAD.

Jeden ze znakomitych naszego kraju deputowanych, wstąpiwszy na mównicę w sprawie narodowój, doznaie w sobie nadzwyczajnéj zmiany; zbiera wszystkie siły do oparcia się złemu, którego pogorszenia się spodziewał, nakoniec każe się odwieść do swojego mieszkania. Przywołany, znay-

duię oczy jego zaiskrzone, twarz zaognioną, oznaymia mi tonem exaggeracyi umysłowéy, że od piętnastu dni opanowało go iedno wyobrazenie, i co noc w pośród gwałtownych poruszeń duszy, marzy tylko, o rzeczy pospolitéy uniwersalney. Chory, od dziesięciu lat, ulegał wpływowi hemoroidalnemu, trzy do czterech razy na rok powraciającemu; wpływ zaś takowy nieokazał się przez ośm miesięcy. Kazałem mu przystawić 30 piiawek do stolca; nazajutrz M. B. mówił mi, że chmura zaciemniająca jego wyobrazenia rozpedzoną została; w istocie, znalazłem go z tą zimną krwią, z tą prawością umysłu i tą spokojnością moralną, która tak pięknie iaśnieie w każdym człowieku czuwającym nad dobrem swego narodu.

XIV. O Hemoroidach u kobiet..

Kobiety w ogólności mniej ulegają hemoroidom niż mężczyźni. Słabość ta ich dotyka przypadkowo i niestale, z przyczyn po większój części miejscowych, często w brzemiennosci; gdy się ziawi, utrudnia im poród, usposabia je do poronienia, przykremit czyni zbliżenia się małżeńskie, których niekiedy, okropnością bólów, wzbrania im zupełnie. Styczność hemoroidów z pochwą, zrządza w tym kanale uczucie palenia, swędzenia, które się powiększa za nadejściem pory menstruacyjnej, lub ustania teyże i w ostatnim miesiącu brzemiennosci. Balsam Corvisara bardzo skutecznie łagodzi takowe drażnienia, namaszczaiąc nim po-

chwę lub kiszkę odchodową. Hemoroidy płynne ieszczę rzadszym są udziałem kobiet. Takowe u nich przybierają powszechnie charakter stały, peryodyczny i oznaczają się usposobieniem z budowy ciała wypływającym.— Wdowy szczególniéy są do nich skłonne; stają się przez nie uczestniczkami mnostwa cierpień nerwowych, uważałem często wypływy szluzowe z kiszki odchodowéy, które miały naywiększe podobieństwo do upław białych i które na przemiany z niemi powstawały. Kobiety ulegające obfitemu wypływowi krwi hemoroidalnéy, w ogólności mniéy narażone są na upławy białe, przeciw ostatnim z korzyścią przepisywałem pigulki Indyjskie, iako nayzdolniejsze do odwrócenia napływów i wszelkiego płynienia z organów rodzajnych

oboyga płci. Kobiety zaś doznające na przemian wypływu hemoroidalnego z miesięcznym, powinny go zawsze przypisać nadużyciu pokarmów zbyt skoncentrowanych, rozpalających i napoiów gorących.

Dwa następujące postrzeżenia i dwudzieste dowodzą najlepiéy podobieństwa, między wypływem hemoroidalnym i miesięcznym.

JEDENASTY PRZYKŁAD.

Pewna Portugalka, cierpiała od opo-
ki doyrzenia fizycznego, hemoroidy, z
obfitem krwi plynieniem, które ustalo
dopiero za objawieniem się menst-
ruacyi. Zaślubiona w 22 roku życia, ule-
głszy kilku poronieniom, doznała za-
trzymania się téżże menst-
ruacyi, któ-

re przez 18 miesięcy trwało, w miejsce ostatniéy, wypływ hemoroidalny nastąpił, i przez cały ten czas tak był regularnym, iż ta dama czwarty raz zaszła w ciążę, a w tedy i on zniknął. Doszedłszy do swojego kresu, szczęśliwie porodziła chłopca, który ma teraz lat 12, a który od trzeciego już roku życia doznawał napadów hemoroidalnych. Przez 10 miesięcy, póki ta dama karmiła, wypływ hemoroidalny nieokazywał się wcale, skoro zaś dziecię odstawiła, natychmiast wrócił.

DWONASTY PRZYKŁAD.

Pani Pr.*** przebywszy wiele dolegliwych ciąży, zbliżała się do tego wieku, w którym kobiety naywięcéy rozmyślają nad tem iż są zrodzone na sa-

me cierpienia; u niéy każde płynienie miesięczne poprzedzone było od guza hemoroidalnego. Miała lat 42; od 18tu miesięcy cierpiąc w różnych czasach wypływ hemoroidalny dość znaczny, pewnego dnia doznała w gardle nabrzmienia nagłego z obfitem sączeniem się gęstéy śliny, uczuciem palenia w żołądku i w okolicy nerek, puls iéy był twardy i pełny, twarz zaogniona, uryna czysta iak woda. Młody lekarz iéy obecny radził przystawić piiiawki do stolca. Ja sprzeciwiłem się temu środkowi; zaleciłem śmiałe krwi upuszczenie, którego potrzebę widziałem w ogólném zaburzeniu organizmu; skutek jego okazał się pożądanym, wypływ hemoroidalny znacznie się pomniejszył. Następnie małe krwi upuszczenia z ręki, co 3 miesiące uskuteczniáne, ce-

lem odciążenia napływów, przytłumiły go zupełnie. Pozostało tylko lekkie uczucie bólu i mocnego swędzenia w stolcu, które, zalecony balsam Corvisara bardzo łagodził; balsamu tego używała też z pomyslnym skutkiem pod czas ciąży, kiedy naywięcéy cierpiała na hemoroidy.

Korzystając z tego postrzeżenia, czynię uwagę, zdaie mi się bardzo ważną, względnie do przypadłości wieku średniego kobiet, czyli wieku ich zmiany fizycznój, że często młodzi lekarze błędzą przepisywaniem piławek w zamiarze przywrócenia wypływu miesięcznego; leczenie to bezzasadne, na prostém praktykowaniu bez znajomości sztuki oparte, którem nawet, podeszłych lekarzy zaślepionych widziałem, sprowadza często naysmutniejsze sku-

tki, ściągaiać krew do téy okolicy w którój, podług życzenia natury, niepowinna się więcéy zgromadzać. Z tąđ to częstokroć pochodzą zatkania macicy, z tąđ źródła tak powszechne wrzodów, skirów i raków. Czyliżby nie stosowniéy było, nie zgodniéy z prawami zdrowéy fizyologii oddać pierwszeństwo małym krwi upuszczeniom z ręki, często powtarzanym, dla zmniejszenia stanu pletorycznego? Do przyczyn sprowadzaiących liczne cierpienia wiekowi temu, należy ieszcze, bez wątpienia, zatwardzenie stolca, które ułatwia nayście krwi do spodniéy części brzucha. Kobiety więc niepowinny niczego zaniedbywać, celem zabezpieczenia się od niego, lub uwolnienia. Sztuka zaś lekarska nieposiada na tén zamiar skuteczniejszych środków, nad pigułki Indyiskie.

XV. Cierpienia które trzeba rozróżnić od hemoroidów.

Często za hemoroidy brane są wyrośle różnego kształtu, zjawiska natury wenerycznej, lub wyrzutu liszajowego; przeciwnie zaś hemoroidom towarzyszyć mogą wypływy z części rodných, wybuienia organiczne, lub inne przypadłości które im nadaią cechę podeyrzaną. Przypadłości te mogą się z niemi wspólnie objawiać, zwłaszcza gdy miejscowe cierpienie weneryczne da powód do wybuchnięcia hemoroidów.

TRZYNASTY PRZYKŁAD.

Pewien uczeń szkoły politechnicznej, miał od 4 miesięcy wypływ nay-

łagodniejszy z kanału moczowego, ale połączony z uczuciem mocnego i kluiącego palenia w stolcu; powierzył on się pewnemu lekarzowi, który przypuszczając a raczém postrzegając w dobrej wierze cierpienie weneryczne, zamierza je leczyć iedną z tych metod, którém ogłoszenia pokrywaią mury stolicy; metoda ta, tytułowana wegetacyiną, iuz była zrządziła u tego młodzieńca ślinopłyn obfity, gdy moim rady zażądał; wypływ z kanału moczowego powiększał się raczém w miarę wzmagających się boleści w stolcu. Chory wpadł w głęboką melancholią; iego spoyrzanie ponure, cera żélto-zielonawa twarzy, wyniszczenie ciała i ciągle zatwardzenie stolca wyzuły mię z wszelkiego powątpiewania o naturze choroby, która widocznie polegała na wewnę-

trznym napływie hemoroidalnym, usiłującym wydobyć się na zewnątrz. Ztwardzenie dało się usunąć za pomocą pigułek Indyjskich; po zaleconém zaś przystawieniu trzy razy, w przeciągu 3ch dni po 4 piławek do stolca i zachowaniu przez nieiaki czas diety chłodzącéy, w 15 dni wszystkie przypadłości zniknęły. O ile ten młodzieniec wprzód był niespokoiny o siebie, blady, smutny i marzący, o tyle teraz stał się wesolym, rzeskim i towarzyskim. Mały guz hemoroidalny objawia się tylko czasami w ciągu kiszki odchowéy, użycie iednak balsamu Corvisara obok nastrzykań świeżą wodą, uspakaia dzielnie boleść i sprowadza prędkie rozdzielenie onego.

Postrzeżenie to interessujące i wiele innych, które są owocem długiego do-

świadczenia w leczeniu tych słabości, przekonywają mnie że podobne błędy częstokroć pochodzą bądź z niewiedomości, bądź z braku zastanowienia się, bądź z chciwości, lub szarlatanizmu.

Wyrosłe weneryczne są twarde, guzy zaś hemoroidalne miękkie i pulchne; tworzenie się pierwszych poprzedzają w ogólności zjawiska pierwotne choroby wenerycznej i towarzyszą im zwykle inne przypadłości tego rodzaju; one mają siedlisko tylko na zewnątrz stolca w najniższej części muszkułów zamykających kiskę odchodową; nieokazało się jeszcze żeby kiedy brały początek na wewnątrz kiszki; mają powierzchnią ziarnistą naieżoną zmarszczkami wydzielającemi smro w płyn; guzy zaś hemoroidalne pokryte są skórą pulchną nieco pofalowaną któ-

ra przybiera połysk za iéy naciągnięciem, ich powierzchnia iest gładka, kształt zaokrąglony, kolor niebieskawý lub szarawy.

Należy téż rozróżnić guzy hemoroidalne wewnątrz od stwardnień skirowatych, lub rakowatych kiszki odchodowéy, które są sliskie na dotknięcie; guzy zaś hemoroidalne przedstawiaią wzniosłości oddzielone brózdami mniéy więcéy głębokimi w których istnieią częstokroć owrzedzenia tak zwane rysy, szpary albo rozpadliny. Usiłowania przy oddawaniu stolca wypychaiają niekiedy na zewnątrz te guzy, z wywróceniem kiszki odchodowéy. Polip czyli narośl gębczasta, rozpoznaje się przez ciągle wzrastanie i przez brak czulości na dotknięcie. Co się tycze wypływu hemoroidalnego, takowy ró-

żni się od wszelkiego innego krwotoku z kiszki odchodowéy tém, że ostatni iest zawsze posokowaty i zmięszany ze szluzem lub z inną iaką ciecżą, gdy krew hemoroidalna iest zawsze czystą i nie zmięszaną. Często też za guzy hemoroidalne wziąć można rozdęcia żył kiszki odchodowéy, które powszechnie znayduią się na iéy wewnętrzny płaszczyźnie, mają kształt okrągły, często wypukły, są miękkie i niebieskawe; lecz prawdziwe guzy hemoroidalne, są podługowate, w końcach mniéy więcéy ścienione i kolor niebieskawy dopiero przybieraią w wysokim stopniu zapalenia; pierwsze oznaczaią cierpienie zadawniałe, z budowy ciała wypływaiące, one dążą do coraz więkšzék obiętošci i mogą na koniec pęknać, daiąc powód do śmiertelnych

krwotoków; ostatnie zaś otwierają się w skutek zapalenia.

Nieraz wycięto guzy z rozdęcia żył pochodzące zamiast hemoroidalnych. Podobne uchybienia częstokroć o śmierć przyprawiły.

Balsam Corvisara dzielnie łagodzi boleści i rozpędza nabrzmienia hemoroidalne, przeciwnie na rozdęcia żył żadnego niewywiera skutku.

XVI. Cechy różne hemoroidów.

Hemoroidy stosownie do przyczyny z której pochodzą dzielą się na przypadkowe jeżeli ta była miejscową, na konstytucyjne, i dziedziczne jeżeli ta miała miejsce w wadliwej budowie ciała. Mogą im towarzyszyć guzy lub przeciwnie. Guzy te mają siedlisko al-

bo na wewnątrz albo na zewnątrz, są bolesne lub nie czule, powstają w pewnych lub nieoznaczonych czasach, wydają ciecz z siebie albo się nigdy nieotwierają; płyn ich bywa białym lub różnym, umiarkowanym albo zbytęcznym; wypływ zowie się czynnym gdy krwotok następuje w skutek nadmiarowéy energii żywotnéy i biernym w skutek osłabienia ciała i nadpsucia soków; nadto hemoroidy są proste lub złożone. Zjawiska ich przepowiednie u niektórych osób koncentrują się w głowie, u innych w piersiach, u naywiększéy zaś liczby w dolnéy części brzucha.

Zdarzają się okoliczności, w których nietylko trzeba utrzymywać hemoroidy (przystając na ich łagodzeniu), ale nawet pobudzić je, przywrócić, lub sztucznie zrządzić celem uleczenia z pewnych słabości organicznych lub w strzy-

mania ich postępu, na mocy tego przekonania, że hemoroidy bywają częstokroć ich przesileniem; zdarzają się przeciwnie przypadki inne w których bez najmniejszego niebezpieczeństwa, można je wykorzenić.

Wszystkie te uwagi będą przedmiotem następnych artykułów; do ich wykładu korzystałem z dzieła P. Montègre we wszystkiém cokolwiek znalazłem zgodnego z naturą rzeczy, i moim własnym doświadczeniem.

XVII. Znaki służące do rozpoznania hemoroidów z budowy ciała wypływających i przypadkowych.

Rozpoznanie hemoroidów pierwszego rodzaju tém łatwiejsze będzie, im większe osoba niemi dotknięta przedstawi podobieństwo do następującego obrazu:

Osoby hemoroidalne są powszechnie nędzne i suche, cery w ogólności ołowianej żółtej często zielonawej, wielkie żyły rozpostarte są po ich członkach — włosy mają czarne, w spojrzeniu coś ponurego, popędliwe, skłonne do uniesień, gwałtownemi odznaczają się namiętnościami i wytrwałością w przedsięwzięciach, wiele iedzą obojętne na wybór potraw, często ulegają wiatrom i ciągłemu zatwardzeniu stolca.

Z większą ieszczę pewnością wnosić można o przytomności hemoroidów konstytucyjnych, jeżeli są zadawniałe, dziedziczne, odnawiające się peryodycznie i jeżeli brak zachodzi przyczyn miejscowych czyli przypadkowych. Przytlumienie albo tylko przerwanie chwilowe powrotu ich napadów zrzą-

dza skutki ważne, niekiedy śmiertelne, które przecie rzadko się zdarzają w hemoroidach przypadkowych; o leczeniu zupełném pierwszych, ani myśleć można skoro się pozna że ich opóźnienie albo przytłumienie daje powod do zawrotu i innych cierpień głowy, do palpitycy, plucia krwią, gwałtownych kaszłów i t. d.; niemniéy rozpoznaniu ich pomaga ta okoliczność, kiedy na przemian objawiają się z wyrzutami liszajowemi, różą, chorobą artrytyczną, reumatyzmem, kiedy napadają osoby otyłe, krwiste. We wszystkich tych przypadkach trzeba się ograniczyć do ich łagodzenia, aby uniknąć gangreny lub przeistoczenia się rakowego, następstw nieuchronnych ciągłego drażnienia. Balsam Convisara nayprzyzwoitszym iest temu celowi środkiem.

Hemoroidy przypadkowe cechują się znakami zupełnie przeciwnymi tym które dopiero namieniłem.

Na rozwinięcie ich niewpływa ani wiek, ani pora roku, ani klimat, ani nałóg żaden. Budowa fizyczna osoby niemi dotkniętý nieprzedstawia zarysów wyżey przytoczonych. Napady ich w ogólności nie odbywają się peryodycznie, i mało ulgi przynoszą. Łatwo będzie wysledzić iednę z przyczyn miejscowych w art. 9 i 10, wyluszczonych która im dała powód i przedłuża ich trwanie. Przytłumienie, albo przerwanie ich biegu rzadko sprowadza następstwa ważne; owszem należy ie zawsze zglądzić w początku ich powstania. Prawidło to na tém większą zasługuie baczność, że w razie licznego ich odrodzenia się powstaie ścisły związek mię-

dzy niemi a budową ciała i stają się nieuleczone. Każdy lekarz uczony i głęboką znajomość temperamentów posiadający, niebędzie się wahał w leczeniu zupełném hemoroidów przez wzgląd na niebezpieczne skutki skoro potrafi ocenić i zwalczyć przyczyny które ich zrodziły i utrzymują.

XVIII. O Guzach hemoroidalnych.

Guzy hemoroidalne są to małe woreczki utworzone z nagłego rozszerzenia się naczyń kapilarnych w bliskości otworu stolcowego będących, do iakiego daie powód zgromadzanie się w nich krwi które stanowi cierpienie hemoroidalne. Nacisk wywierany przez ekskrementa stwardniałe i usiłowania po-

trzebne do ich wypchnięcia, jeżeli nie iedyną iest ich przyczyną, to przynajmniéy naypowszechnieyszą. W art. 4 i 5, wyłożyłem sposób ich powstawania.

Powiększanie się objętości tych guzów w pewnym przeciągu czasu, zawisło raczély od rozpulchnienia ich ścian przybieraiących postać komorkową, niżeli od rozszerzenia ich próżności wewnątrzney. Guzy te gdy są świeże zawieraią krew płynną; ale gdy nieiaki czas przetrwały, staią się twardszemi.

Zwykle przez nieiaki czas guzy te pozostaią nadęte, polyskuiące, bolesne, suche lub płynne, późniéy boleść zmniejsza się stopniami w raz z ich objętością, zapadaią wiedną, skórą ie pokrywaiącą mięknie i marszczy się; niekiedy znikaią zupełnie gdy są świeże, ale

nayczęściéy zostaje pewien gatunek iąderka które nabrzmiewa za każdym napadem hemoroidalnym lub nowym téy słabości przesileniem.

Guzy hemoroidalne są iuż na zewnątrz położone, iuż na wewnątrz, to jest albo w obwodzie dolnego otworu kiszki odchodowéy, albo na iéy wewnętrznyéy powierzchni. Ostatnie częstokroć występuią na zewnątrz w skutek obrzmienia błony szluzowéy albo ich powiększonéy rozciągłości; rozmaitemi są co do liczby, kształtu, objętości i położenia.

Nadto guzy homoroidalne zowią się suche czyli nie płynne te, z których krew niewypływa. Wypływ takowy zwykle sprawia chorym ulgę; zapalenie w nich istnieiące nayczęściéy rozdziela się, rzadko przechodzi w ropie-

nie lub gangrenę, chyba w takim razie, kiedy niepodobieństwem było odprowadzić guzy na wewnątrz.

Guzy hemoroidalne mogą ieszcze przeysć w stwardnienia skirowate, owrzedzenia różne, nawet rakowate. Niekiedy w nich powstaie znaczne zapalenie które się kończy ropieniem i daie początek tworzeniu się wrzodów fistularnych w tych częściach.

Ciągłe użycie balsamu Corvisara za pobiega dzielnie tym przeistoczeniom złośliwym.

XIX. O Hemoroidach wewnętrznych.

One są w ogólności rzadsze od zewnętrznych, mniéy ograniczone, i mniéy guzowate; polegają raczéy na nabrzmieniu lub zgrubieniu błony szluzowéy ki-

szki. Towarzyszące im boleści zależą po większój części od utrudnionego ich cofania się przez kurcz mięskulów zamykających otwór stolcowy, po wypróżnieniu ekskrementów, około którego tworzą wieniec mniej więcej wystający i nierówny. Skoro te guzy przybierają znaczną objętość, na ten czas przez nadzwyczajne usiłowanie wypchnięcia ekskrementów stwardniałych i niemi zatrzymanych wyparte, niekiedy stają się niepodobnemi do wstąpienia na powrot, lub pociągają za sobą opadnienie kiszki. Nieusilując w tym razie ich odprowadzenia powiększają coraz więcej swoją objętość, przybierają kolor niebieskawy lub czarniawy, obudzają gwałtowne boleści rozchodzące się do pęcherza moczowego, do międzykrocza i do całego brzucha, zrzą-

dziają gorączkę, bēzsenność i zaburzenie we wszystkich działaniach żywnych. Zacieśnienie to czyli zasznurowanie ich utrudniając krążenie krwi, za każdym usiłowaniem oddania stolca, staie się powodem do mniéy więcéy obfitego iéy rozlewu.

Wiele osób ulegających hemoroidom wewnętrznym niedomyśla się ich bynajmniéy dla tego, że guzy z początku drobne niewystępują nigdy na zewnątrz. Czuią wielkie wewnątrz palenie, ciężar nieznośny w stolcu, swędzenie, gorącość, klucie z niecierpliwiające swoją trwałością, z kąd powstaie niespokojność, zadrażnienie nerwów i ogólne nieokreślone cierpienie, obok uporczywego zatwardzenia stolca, wiatrów, kolek brzusznych, boleści w grzbiecie, nerkach i członkach, ciężenia

głowy, i ekskrementów flegmistycznych. — Wszystkie te przypadłości widziałem często rozpedzone przez użycie pigulek Indyjskich w ilości purgującej; przez kilkakrotne przystawienie 3 lub 4 piawek do stolca; przez namaszczenia wewnętrznej ściany kiszki odchodowej balsamem Corvisara, nakoniec przez dyetę rozcienczącą i chłodną. Jeżeli te środki (co się rzadko zdarza) będą niedostateczne, pozostaie tylko wysledzić prawdziwy charakter złego, aby nie niewziąć za inne cierpienie kiszki odchodowej; znam przypadki w których zaniedbanie tej ostrożności spowodowało bardzo smutne skutki.

XX. O Hemoroidach zewnętrznych.

„Guzy hemoroidalne zewnętrzne są powszechnie pooddzielane i wystają

„ce nad brzeg obwodu stolcowego; wyo-
„brażają niekiedy obrączkę nabrzmia-
„łą do odpadniętęj kiszki odchodowęj
„podobną. W początkowych napadach
„hemoroidalnych, daie się tylko wi-
„dzieć ieden albo dwa; w późniejszych
„liczba ich wzrasta czasem do tego
„stopnia że na około stolca tworzą
„niby wieniec nie równy mniéj wię-
„céj gruby. Kształt mają zwykle okrą-
„gławy, szerszy w podstawie niż na
„wierzchołku, niekiedy zaś podłużny
„lub iaiowaty, bywają też zwężone,
„chwiejące się, obwisłe, i z kiszką
„odchodową przez małą tylko szypuł-
„kę złączone. Powierzchnia ich iest
„gładka, wyprężona, koloru różowe-
„go, niebieskawego, lub fioletowego;
„czasem zaś są białawe, pulchne, za-
„padnięte, pomarszczone lub do pro-

„stego przedłużenia błony podobne;
 „pokryte są błoną cienką ze strony
 „kiszki odchodowéy, i skórą ze strony
 „przeciwnéy (Boyer).“

Guzom hemoroidalnym nie zawsze towarzyszy wypływ krwawy, zowią się na ten czas hemoroidy suche, ślepe, tępe, niepłynne; mogą trwać długo, objawić się i zniknąć bez śladu krwi; późniéy mogą się stać powodem do obfitego krwotoku.

Sthal widział guzy hemoroidalne w kształcie torebkowym; ja zaś widziałem je w postaci woreczków tak przezroczystych że można było rozróżnić krew w nich zawartą.

XXI. O bólach hemoroidalnych.

Dla opisania mnogich boleści hemoroidom właściwych przytoczę wybor

postrzeżeń pod tym względem dokładnie zebranych, które osobom tą słabością dotkniętym przedstawia wierny obraz cierpień zwyczajnych i z tego jednego symptomu pochodzących.

CZTERNASTY PRZYKŁAD.

O bólach zapalnych.

Pani N. L*** uyrzawszy dziecię przez nieszczęśliwy przypadek zgruchotane, doznała nagłego zatrzymania się menstruacyi; we 24 godzin pokrytą została gwałtowną różą którą niebacznie starano się spędzić za pomocą cieczy ściągających; wkrótce nastąpiły okropne bóleści w brzuchu, womity i kolki. Następnie okazały się dwa guzy hemoroidalne w stolcu, którym towarzyszyło zaognienie, palenie, prężenie, nabrz-

mienie, uczucie pulsacyi i klucia, tudzież zjawiska zapalenia różowego. Chora cierpiała dniem i nocą, znaydowała się w ciągłej męczarni i niespokojności, siadała i zrywała się co chwila, najmniéjsze potarcie od iéy odzienia sprawiało iéy okropne katusze, wprowadzenie kanki lub samo przeyscie wiatrów pobudzało ją do straszliwych krzyków; liczne środki wyluszczone w Art: 25. (leczenie hemoroidów) były użyte bez skutku; wielkie zaufanie które pokładam w metodach leczenia odciągających napływy, podało mi myśl sprowadzić sztuczne zapalenie, gruntuiąc się na téy zasadzie że przytlumienie nagle róży sprawiło napływ hemoroidalny. Przystauiem bańki między barkami aż do karku, i nastépnie zaleciélem przyłoże-

nie wezykatoryi; rozdzielenie guzów hemoroidalnych nastąpiło zupełnie w 24 godzin. We wszystkich przypadkach przeniesienia się ostrości artrytycznéy, reumatycznéy, liszaiowéy, w miejscu naybliższém pierwiastkowego cierpienia, należy zastosować środki drażniące. Zobacz 16 przykład.

Łatwo więc pojąć można, że to cierpienie było rodzaju zapalnego, w skutek zniknięcia róży powstałe.

Stan zapalny hemoroidów nie zawsze ma harakter różowy, miewa też inny.

Postrzeżenie następne przedstawia obraz cierpienia hemoroidalnego, w którym boleści mają harakter widocznie nerwowy.

PIĘTNASTY PRZYKŁAD.

Bóle nerwowe.

M. B. S*** artysta dramatyczny, lat 32 mający, temperamentu drażliwego, doznawał częstych przesilenń hemoroidalnych w skutek wrażeń moralnych; od wielu dni cierpiał okropne bóleści i ciężenie w stolcu, gdzie według iego wyrażenia, czuł wybuchy ognia często po sobie następujące na kształt błyskawicy. Mały guzik wielkości pestki wiśniowój pokazał się na obwodzie stolca, lecz nieprzedstawiał czerwoności właściwój guzom zapalnym, których najmnieysze dotknięcie sprawia powszechnie straszliwe bole; owszem guzik można było nacisnąć,

i tylko tym sposobem chory mógł sobie robić ulgę przed wezwaniem moiej rady; nacisk ów całkiem oddalał niekiedy bole, które iednak powracały z większą srogością i pograżały chorego w taką dolegliwość, i w taką niemoc, że często z upragnieniem wyglądał śmierci; charakter ich nerwowy naya-
wrażnięszym się tu okazywał, przez swoją peryodyczność i szczególnieyszą łatwość w powiększaniu się lub zmniejszaniu; chorego pokrywał pot zimny, puls iego był mały, ścieśniony, uryna przezroczysta iak woda; środki rozmiękczaiące żadnego nieczyniły skutku; balsam Corvisara zdołał tylko zagładzić te boleści i sprawić rozdzielenie guza. Chory od dwóch lat, za najmnieyszém uczuciem napadu bolesnego, używając tego balsamu, obok ką-

pieli i lekkich środków przeciw spazmom zaleconych, niemiał ieszczce żadnego przesilenia.

Spostrzeżenie siódme wyżéy przytoczone, które także przedstawia charakter bólów nerwowych, ma wiele z obecném podobieństwa.

SZESNASTY PRZYKŁAD.

Pewien zakonnik w 27 roku życia, temperamentu żółciowego, kibici wysmukléy, napoiony zasadami niezmiernie surowemi, doznawszy w końcu długiego postu, gwałtownych boleści w stolcu, zażądał moiéy rady. Wyrzut liszajowy którego miał na części wewnętrznej prawego uda, zniknął był od 3 blisko tygodni. Napady boleści w stolcu poprzedzało nieznośne swę-

dzenie; niewątpiąc bynajmniéy o widoczném przeniesieniu się iadu liszajowego do kiszki odchodowéy, zaleciłem przyłożyć wezykatoryie na miejsce pierwiastkowego cierpienia. Boleści z stolca ustąpiły czarodziejskim sposobem, lecz nie na długi czas, bo w 8 dni wróciły; przepowiadało ie co rano uczucie szczypania, które w przeciągu trzech lub czterech godzin wzmagalo się i zamieniało w takie palenie, że chory znajdował się w stanie naidokuczliwszym. Cierpienie swoje znośił z tą odwagą, iaka iest udziałem mocy uczuć religijnych; boleści zmniejszyły się wieczorem i noc była spokojna, co rano zaś wracały za każdym udaniem się na potrzebę, tak dalece że chory wyrzekał się pokarmów aby rzadszemi uczynić wypróżnienia stol-

cowe. Przesilenia tak bolesne i stale wracające pograżyły go w głęboką melancholię; widocznie nędzniał. Niewątpiłem o przytomności wrzodów liszaiowych w kiszce odchodowéy téy samey natury iakiéy są tak zwane rozpadliny, szpary, lub rysy.

Przepisałem balsam Corvisara z macią siarczaną, którą mieszaniną smarowane wałeczki skubankowe wprowadzano mu do kiszki odchodowéy, i odnawiano ie co rano i wieczór przez trzy tygodnie; na wewnątrz zaś wodę z Enghieu na w pół z mlekiem; chory przez ten czas żył tylko nabiałem; po 3 tygodniach wałeczki wprowadzane nienapawały się już materją. Użyłem kauteryzacyi na udzie, i mieysce to w raz z obwodem, przybrało postać wrzodu liszaiowego. Chory od dwóch

lat niedoznał najmnieyszych boleści hemoroidalnych; co rano i wieczór namaszcza sobie stolec balsamem Corvisara.

Montègre pierwszy zwracając uwagę lekarzy na różne cechy bólów które wymieniłem, przypuszcza ieszcze ieden rodzaj przypadłości hemoroidom właściwych, to iest zapalenie chroniczne czyli utaione błony kiszki odchodowéy. Oto są iego wyrazy:

„Boleściom z tego rzodła pochodzącym równie iak innym cierpieniom hemoroidalnym, daie zwykle początek przechód ekskrementów; często same odeyscie wiatrów ie obudza i od innych bólów różnią się tém, że nie dają się czuć w iednym tylko mieyscu, ale w całém przestrzeni dolnéy kiszki; to zaś z innemi mają wspólnego, że ie

„tylko sen mocny łagodzić iest w sta-
 „nie. Jeżeli okoliczność iaka noc czy-
 „ni bezsenną, wtedy męczarnie trwa-
 „iące bez przerwy, samo życie chore-
 „mū obrzydzaia. Rodzay ten boleści to-
 „warzyszy często upławom białym, a-
 „le też często dwie te przypadłości nie-
 „zależą od siebie.”

Nasz balsam wprowadzany do ki-
 szki odchodowéy bardzo skutecznie łagodzi te boleści, które wymagaią prócz
 tego środków chłodzących, diety sto-
 sownéy, i użycia pigulek Indyjskich
 przeciw zatwardzeniu stolca.

XXII. O wyptywie hemoroidalnym.

Przez wyptyw hemoroidalny rozu-
 mie się cieczenie krwi mniéy więcéy
 znaczne, skłonne do powrotu, i przy-

padające często peryodycznie, z guzów hemoroidalnych.

Krew wypływa niekiedy kroplami, inną razą powstają krwotoki śmiertelne. Wypływ ten krwi zdarza się najczęściej podczas oddawania stolca, przed lub po wypchnięciu ekskrementów; lecz się z niemi nie miesza, zwłaszcza gdy one są stwardniałe. Krew pochodząca z guzów wewnętrznych zwykle bywa skrzeplą, z zewnętrznych zaś płynną; kolor iéy bywa różny, iuż to różowy iak w arteryach, iuż szary, lub nawet czarny. Wycieka powoli i bez przerwy, lub zgromadza się w kiszce odchodowéy czyniąc podobne wrażenie do nagromadzenia się w niéy ekskrementów i w tenczas ma wonia bardzo smrodliwą.

Wypływ hemoroidalny częstokroć

poprzedzony bywa, lub też zakończony odchodem cieczy flegmistey, szluzowey, albo lepkiy.

Zdarza się czasem że krew nagromadzona w kiszce odchodowey krzepnie, i odchodzi kawałkami w wielkiy naraz ilości.

Trwałość wypływu hemoroidalnego różni się nieskończenie; zwykle ogranicza się do kilku dni; wiele razy zaś bywa znacznie przedłużonym, trzeba się obawiać komplikacyi z jaką chorobą organiczną, a nadewszystko z zatkanie wątroby; dla tego niespieszę się nigdy z daniem pomocy osobom hemoroidalnym, poki się nieprzekonam doskonale o stanie tego organu, który nayczęściy bywa współcierpiącym.— Hemoroidy połączone z wypływem w przerwach regularnych, w ogólności ko-

rzystniéy wpływaią na zdrowie iak inne, których wypływ przypada niejednostaynie. Wypływ ten zowie się czynnym, ieżeli pochodzi z nadmiaru energii żywotnéy i zbytecznéy krwistości; biernym zaś, ieżeli mu towarzyzy osłabienie z wyczerpania sił żywotnych i nadpsucia soków pochodzące.

Cechami wypływu hemoroidalnego czynnego są: mocne swędzenie, palenie, boleści w stolcu, uczucie ciężenia rozciągającego się do międzykrocza, naprężenie bolesne okolicy lędzwiowéy, kolki w żołądku lub kiszkaeh, dreszcze, palpitacyie, wybuchy ognia na twarz, iéy zaczerwienienie.

Wypływ ten umiarkowany, przynosi zawsze ulgę choremu; zwykle przypada tylko u osób silnych i krwistych. Trwałość iego iest krótka; zmniejsza

w ogólności stan ploteryczny, i usposobienie do chorób zapalnych, niekiedy zaś bywa skutkiem przesilenia się chorób ostrych. Jego przytłumienie lub zmniejszenie, zwłaszcza gdy trwał od dawna i ciągle, może się stać mniej więcej niebezpiecznym. Nagle zaś jego wstrzymanie zrzędza przypadłości ważne, iakimi są, krwotoki z nosa, apoplexyie, plucia krwią, womity krwawe, odchód uryny krwawéy i upławy krwawe u kobiet.

Wyplyw tego rodzaju poprzedzany bywa od dreszczu przeymuiącego nóg, goleni, udów, nayeściej lędzwi i grzbietu, od swędzenia niekiedy łagodnego, często zaś dolegliwego, i z klóciem w stolcu połączonego. Zwykle następuje w chwili oddawania ekskrementów; kolor jego iest różowy; w miarę

ubywania krwi ciśnienie w okolicy lędzwiowéy zmniejsza się, i stan zdrowia ogólny powraca.

Wypływ hemoroidalny bierny przeciwnie, napada osoby słabowite, zepsute soki mające, skorbutyczne, których ciało jest zwolniałe, włókna zwiędłe; krew na tenczas bywa iasna, wedniasta, bez koloru; można go wstrzymać bezkarnie, choćby trwał od dawna. Każdy wypływ tego rodzaju, mimo że nigdy nie jest korzystnym, pogorsza zwykle stan chorego. Ale w ogólności nie trzeba sądzić o jego naturze z ilości krwi ubywającej; wiele razy bowiem jest obfity, lecz niepołączony z żadnemi zjawiskami nerwowemi, lub innemi ważnemi, niemożna go uważać za zbyteczny: może natura potrzebowała takiego wypróżnienia.

Jeżeli zaś znaczna utrata krwi pociąga za sobą widoczne nadwężenie działań żywotnych, w tedy wypływ ten jawnie okaże się zbytęcznym, i koniecznością iest iemu zaradzić; inaczębowiem nastąpiłoby niezmierne osłabienie pulsu, ciężkość udów, zimność członków, womity spasmodyczne, kolki, poty zimne, omdlenia zastraszające, bezsenność, parcie w żołądku, wzdęcie brzucha, burczenia, i następnie wychudnienie, nabrzmienie nóg, twarzy i ocz, zepsucie soków i wodna puchlina. Chociażby wypływ hemoroidalny zbytęczny, w początkach nieokazał się niebezpiecznym, powinien iednak wzbudzić obawę, przez wzgląd na wielką skłonność iego do powrotu, zwłaszcza gdy on dotyczy osób słabych i kachetycznych, lub tych których życie by-

ło niewstrzemiżliwém. Często popiera go zatkanie trzewiów brzusznych, a nadewszystko wątroby.

SIEDEMNASTY PRZYKŁAD.

M. Th. C. woyskowy z gwardyi królewskiéy, wieku lat 28, temperament zółciowy krwisty, charakter gwałtowny maiący, z nadużyciami wszelkiego rodzaju oswoiony, od dzieciństwa podlegał częstemu płynieniu krwi z nosa, które wstrzymaném zostało przez nieumiarowane natężenie sił swoich w pływaniu. Skutkiem tego były hemoroidy które mu iednak przez dwa lata nie wielką różnicę w zdrowiu czyniły. Będąc świadomym ich źródła, niewachalem się w przedsięwzięciu gruntownego ich wyliczenia. Balsam Corvisara

dzielnie uspakajał wszelkie napady boleści, do jakich najmnieysze nadużycie dawało powód, tymczasem w zimie r. 1824, po długiej ślizgawce pada na lód, doznając gwałtownych kolek, palpitycy, zimnego potu, i okrutnych boleści w stolecu; od 5 zaś dni niechodził na potrzebę. Zaleciłem mu ciągly spoczynek, przepisałem napój uspakajający z dodatkiem oleju rycynowego, dla rozwolnienia żołądka, kazałem serwety ciepłe przykładać do brzucha; w kilka dni czując się znacznie lepij, dozwolił sobie pewnej zabawy na której ponczu i likieru nieoszczędzano; też same zjawiska wróciły, i w pojeździe odiezdżając na powrót stracił tak znaczną ilość krwi, że go już miano za zmarłego; pot zimny pokrywał ciało iego, a puls do-

macać się niemożna było; krwotok jeszcze za moim przybyciem nieustął. Zaledwie wstrzymać go zdołałem za pomocą okładania lodem lędzwi i części wewnętrznej udów.

O ile wypływ hemoroidalny zbiwnym bywa, gdy jest peryodyczny i umiarkowany, o tyle jego niejednostajność, zmniejszenie, lub zatrzymanie może bardzo złe skutki spowodować. Aby tym zmianom zapobiedz, trzeba wystrzegać się ile możności pod czas płynienia hemoroidalnego obmywania zimną wodą, iakieykolwiek części ciała, przeyscia nagłego z ciepła do zimna, wybuchu gwałtownych namiętności, zbytków w iedzeniu i picciu.

OŚMNASTY PRZYKŁAD.

Nieboszczyk M. de Bombelles Biskup w Amiens, wyszedłszy z ciepłego gabinetu podczas mocnego zimna dla odwiedzenia Kanonika Alary kapelana Xiężnéy Berry, któremu dawałem rady lekarskie, doznał w przytomności moiéy nagłego trzęsienia się całego ciała, kolek, palpitacyi mocnych, zaognienia twarzy, zawrotu głowy, bezwładności ięzyka, zgoła wszystkich zjawisk stanu apoplektycznego. Przekonanie moje że taki stan częstokroć bywa skutkiem zatwardzenia stolca, lub usposobienia hemoroidalnego, zniewoliło mnie do zapytania się chorego, czy niepoprzedzały powyższe przyczyny; skinienie głową utwierdziło mię w do-

mysłach; dowiedziałem się przytem że P. Bombelles miał z rana przy oddaniu stolca wypływ krwi, na który niewiele zważał.

Zdaie się do prawdy podobném, że ten wypływ krwi byłby nieustal, gdyby chory niewystawił się nagle na zmianę temperatury, w któręy się znajdował.

Na téy zasadzie, wykonałem śmiałe puszczenie krwi z nogi; w kilka godzin wszystkie zjawiska zastraszające zniknęły, i szanowny Prałat został odwiezionym do swego mieszkania.

XXIII. Czy można hemoroidy sprowadzić korzystnie u tych osób, które ich nigdy nie miały?

Hemoroidy są niekiedy, zdaniem Tissota korzyścią oplakaną; tylko w za-

miarze zastąpienia innego wypływu krwi, lub odciągnięcia bódźca drażniącego iaki ważny organ, biegły lekarz może sprawić sztuczny wypływ hemoidalny. Dawałem rady wielu chorym na piersi, których stan zdrowia znacznie polepszonym został po wprowadzeniu tego wypływu; takowy korzystnie bardzo służył w pewnych cierpieniach artrytycznych, reumatycznych, dychawicy, hypochondryi, melancholii, pluciu krwią, krwotokach z nosa, przytłumieniu menstruacyi, lub czyszczenia pęłogowego, zniknieniu mleka z piersi i t. d.

DZIEWIĘTNASTY PRZYKŁAD.

Kobieta w 32 roku życia, przez 8 miesięcy karmiąc swoje dziecko, odsta-

wiła ie od piersi z zaniedbaniem w tym razie stosownych ostrożności i użycia środków wypróżniających. Odtąd płynienie miesięczne więcéy nienastąpiło; wkrótce doznała straszliwych boleści głowy i członków natury reumatycznój; pewien lekarz przepisał iéy kąpiele parowe. Zostałem przywołany do chorój w tenczas, kiedy miała brać iedną z tych kąpielei, znaydując się w stanie apoplektycznym; pospieszyłem przeto z upuszczeniem krwi z nogi, które rozpędziło wszystkie zjawiska. Pi-gulki Indyjskie zapobiegły bólom reumatycznym głowy. Chora dosyc się dobrze miała przez 6 miesięcy. Następnie zaczęła pluć krwią i doznawać boleści piersi rozdzierających; menstruacya nie powróciła; zaleciłem nowe krwi upuszczenie z nogi, którego skutek był ie-

szcze bardzo pomyślnym; we trzy miesiące zaięła ją okropna melancholia, exageracya wyobrażeń, skłonność do zboczeń umysłowych, nastąpiły kolki i naydotkliwsze palenie w stolcu. Ostatni symptomat zwrócił całą moją uwagę; odnosząc się do wszystkich okoliczności poprzedzających, niewątpilem że natura usiłowała wypływem hemoroidalnym zastąpić menstruacyą. Trzymając się tego wskazania zaleciłem trzykrotne przystawienie piiiawek do stolca w przerwach cztero-dniowych; za powtórném ich przystawieniem uczuła już polepszenie swojego zdrowia; w parę dni po trzeciem, powstały nowe kolki, ciężkość w stolcu, i pożądanym przezemnie wypływ hemoroidalny, który przez 6 blisko miesięcy objawił się cztery razy w pewnych peryodach;

niekiedy poprzedzały go boleści dosyć mocne na wstępie do kiszki odchodowéy, lecz balsam Corvisara łagodzi je bardzo skutecznie.

Jest więc prawdo-podobieństwo, że zdrowie choréy, widocznie polepszone, utrzymaném zostanie przez cały czas trwania peryodycznego wypływu hemoroidalnego, jeżeli takowy nieustannie za powrotem menstruacyi.

XXIV. Czyli można bezpiecznie leczyć hemoroidy które sztuką sprowadzonemi zostały?

Postrzeżenie dopiero przytoczone iawnie dowodzi, iak ważnem było w tym przypadku utrzymanie wypływu hemoroidalnego. Niemniéy ważném iest sprowadzenie iego, w zamiarze zasta-

pienia wszelkiego plynienia krwi zastarzałego i ciągłego, które wstrzymaném zostało.

Lecz nie we wszystkich razach rzecz się ma podobnie, o czem przekona następujące postrzeżenie.

DWÓDZIESTY PRZYKŁAD.

M. P. W*** osiadły w Limoges, przysłał mi krótki rys swojego życia i cierpień, z którego ważniejsze szczegóły przytaczam:

Mam lat 45; od 15 lat iak uwolniony zostałem od służby woyskowej, zajęty ciągłą pracą prowadziłem życie siedzące; oyciec mój umarł na apoplexyą, matka moja stała się ofiarą upław krwawych w epoce dobrowolnego ustania menstruacyi. Wszak ważne są

pobudki moje do lękania się skutków ze krwi pochodzących.

Dopuściłem się wielu nadużyć w moim życiu, szczególniéy w iedzeniu i piciu; mam charakter żywy, częstego doznawałem plynienia krwi z nosa w młodości; od nieiakiiego czasu cierpię gwałtowne parcie w żołądku; lekarz naszego miasta, wszędzie widzący tylko zapalenia, kazał mi przystawić do okolicy żołądka 24 piławek przed trzema miesiącami, i taką mi nakazał dietę, że iuż niemogę prawie nic więcéy trawić: w żołądku czuię ciągle boleści, częstego doznaię zagłuszenia, które przecie zmnieyszyło się po przyłożeniu wezykatoryi na ramię. Od 15 dni okolica wątroby iest bardzo bolesna, cerę mam żółtą i częste czuię klucie w stolecu, iakby go tysiące igieł przeszywa-

ło; ogarnia mię coraz większa ponurość, niespokojność i melancholia.

Według powyższego obrazu, pewny byłem że w tym chorym istnieie zbiawienna dążność natury do obudzenia wypływu hemoroidalnego; przed udzieleniem mu iednak rad swoich, wymagałem odpowiedzi na następujące pytania. Czy niemiał kiedy chorób skórnych lub wenerycznych, boleści reumatycznych lub artrytycznych, pocenia się nóg zbytniego? czy nie ulega ztwardzeniu stolca ciąglemu? czy nieoddaie uryny szlamowatéy? Na wszystkie prawie pytania zyskałem odpowiedź poświadczaiącą; przydał nawet, że w 36 roku życia leczonym był na katar pęcherza moczowego, który się także do obecnego przyłączył stanu, i że kilka razy będąc w woysku, miał wyrzut swierzbowy.

TREŚĆ MOICH ZALECEŃ.

Radziłem krew puścić z ręki, przystawiać po 6 piławek do stolca i do międzykrocza na przemiany co 8 dni, nosić odzienie flanelowe, używać pigulek Indyjskich iako rozdzielających zatkanie, i rozwalniających stolec, brać kąpiele siarczane co drugi dzień, za napój mieć odwar z liści zęba lwiego i mydelniku, z dodatkiem saletry, syropu szlazowego, i miodku kwaśnego, nakoniec zachować dyetę najłagodniejszą. Po sześćcio-tygodniowém wykonaniu tych przepisów, donosił mi, że wypływ hemoroidalny nastąpił obfity, żołądek zaczął dobrze trawić, boleści pęcherza moczowego zniknęły, i że odzyskał tuszę dawniejszą. W 10 miesię-

cy, interessami sprowadzony do Paryża, dopuścił się kilku nadużyć; wypływ hemoroidalny wprzód umiarkowany i co dwa miesiące przypadający, w téy podróży, czyli w przeciągu 15 dni wybuchnął dwa razy, naksztalt znacznego krwotoku; to potwierdziło mój domysł o istniejącém cierpieniu wątroby. Krwotok zaledwie wstrzymanym został przez upuszczenia krwi z ręki; chory przecież ufając dobremu stanowi zdrowia, w którym znajdował się od roku, pragnął zupełnego wyleczenia się z téy słabości hemoroidalnéy, i prosił mię w tym celu o nowe rady. Z początku trudno mi było zgodzić się na iego życzenia; wzięwszy iednak pod rozwagę stan wątroby znacznie powiększonéy, przyszło mi na myśl, że po szczęśliwém rozdzieleniu

ięy zatkania, można z zupełném bezpieczeństwa przedsięwziąć leczenie gruntowne.

Przepisałem więc ku temu zamiarowi następujące środki których skutek był naysposóbniejszym, gdyż choremu przywróciły pożądany stan zdrowia.

Oto, małe upuszczanie krwi z ręki co 2 miesiące; soki ziół (złożonych z liści zęba lwiego, ptasięy ruty, podróżnika, rzerzuchy i trybuli) do picia przez całe lato. Pigulki Indyjskie do brania po 3 na raz co trzeci dzień; wcierania maści merkuryalnéy w okolice wątroby, napoje saletrzane; pocierania suche skóry za pomocą szczotki angielskięy; jeżdżenie konno, liczne rozrywki, dyetę roślinną, i nastrzykania do kiszki odchodowéy świeżą wodą. Bal-

sam Corvisara łagodzi mu czarodziejskim sposobem boleści, wiele razy napływ hemoroidalny zagraża powrotem. Źródelko zostało zrobione na ramieniu w miejscu gdzie były wezykatorye, zatwardzeniu na koniec stolca, nayskuteczniéy zaradzały pigułki Indyjskie.

XXV. Leczenie boleści i guzów hemoroidalnych.

Do środków stale łagodzących boleści które towarzyszą guzom hemoroidalnym, należy przemywanie ich kilka razy na dzień wodą świeżą, i kolejne namaszczenie balsamem wzmiankowanym. Wrazie wielkiego zapalenia tych guzów, i bolesności ich na dotknięcie, trzeba się wstrzymać od wo-

dy zimnéy, i ograniczyć tylko do użycia balsamu.

Jeżeli nabrzmienie opiera się tym środkiem i zagraża przeysciem w mocne zapalenie, nienależy się ociągać z wypróżnieniem tych guzów za pomocą lancetu, albo piiawek. Użycie lancetu zasługuje na pierwszeństwo, gdy guz zawiera krew skrzeplą, gdy jest twarzym i obszernym.

Kataplazma ciepłe i nakadzania, iako też środki ściągające, w ogólności szkodzą. Pomyślny skutek widziałem często z przykładania na ciepło do stolca, po poprzedniczém iego namaszczeniu naszym balsamem, kataplazmów z liści lulku, napruszonych szafranem.

Za każdym wystąpieniem guzów hemoroidalnych na zewnątrz, trzeba się starać ile możności odprowadzić ie za

pomocą palców nasmarowanych balsamem. W niemożności dokazania tego, choremu zagrażają skutki mniéy więcéy ważne, mianowicie zapalenie. Takowe gdy iest w wysokim stopniu, usuwa się przez upuszczenie krwi z ręki, przystawienie piiiawek do okolicy lędzwiowéy, nigdy zaś do guzów mocno zapalonych, gdyż mogłyby przejść w ropienie lub gangrenę; nadto przez kąpiele miejscowe z odgotowania rumianku, trybuli, i siemienia Inianego, byle niegorące; ciepło bowiem zbyt-czne powiększy wystąpienie tych guzów na zewnątrz, i zapalenie ich. Przemywania ciepłe w ogólności są niemiéy szkodliwe w cierpieniu hemoidalném. Skutecznemi są bardzo, namaszczenia łagodne guzów naszym balsamem, którym naprowadza się wale-

czek skubankowy bawełniany, lub z hubki zrobiony; po wprowadzeniu takowego można przyłożyć kataplazma ciepłe z mleka i mąki Inianéy; często nawet można się bez nich obeysć. Po zmniejszeniu się zapalenia, ale nigdy poprzednio, zbawienne będą lewatywy z wody świeżéy za pomocą rurki z gummy elastycznéy; one także przystoiają w boleściach nerwowych, zwłaszcza brane w chwili uczucia pierwszéy potrzeby oddania stolca. Niemniéy będą w tym razie na swoim miejscu napoje orzeźwiające, kwaskowate, saletrzone, limoniada, oranżada, sok pożyczkowy, herbata z kwiatu lipowego, albo liści pomarańczowych osłodzonych syropem z soku cytrynowego, pożyczkowym, lub malinowym. Naywięcéy jednak trzeba się starać o odprowadzenie guzów na wewnątrz.

Gdyby nadzwyczajne boleści z zapalenia pochodzące, nieustąpiły wkrótce po użyciu tych środków, wypada wezwać pomocy lekarza; zaniedbanie téj ostrożności, bywa niekiedy przyczyną naynebezpieczniejszych wypadków. Sposoby zaradzania ostatnim, tudzież środki potrzebne w razie niemożności odprowadzenia guzów na wewnątrz do odjęcia takowych, lub zniszczenia, przechodzą zakres tego pisma. One są przedmiotem chirurgii; do mnie należy wzmiankować tylko o tych przypadkach, w których można dla braku obcój pomocy, łagodzić sobie samemu cierpienia, i zapobiegać niebezpieczeństwu, przez rozsądne korzystanie ze wszystkich rad, które tu wymieniam.

Gdy przyczyną hemoroidów najczęściej bywa zatwardzenie stolca, trze-

ba mu więc ciągle zapobiegać, lub zaradzać. Pigułki Indyjskie dają w tym razie pomoc nayskuteczniejszą, łącząc do ich użycia dyetę, i wszystkie starania objęte art. 29.

Inną przyczyną hemoroidów bywa opadnienie kiszki odchodowéy; osoby temu wypadkowi podległe, powinny starać się o odprowadzenie kiszki po każdym oddaniu stolca. Dobrze jest w tym razie leżeć na wznak i lekki przyrządzić nacisk na stolec, tudzież przemywać zimną wodą, dla pobudzenia kiszki do cofnięcia się na powrót. Przemywania takowe kilkakrotne przez dzień, na przemiany z namaszczaniem kiszki naszym balsamem, są najlepszym środkiem przeciw wydymaniu się próżnemu, które częstokroć zrządza to opadnienie.

Skoro guzy hemoroidalne nie są zapalone, ani zbyt bolesne, naykorzystniéy można wywrzeć nacisk tym sposobem, żeby chory siedział na płótnie zwiniętém w kształcie galki, lub stożka; to zalecenie iest zupełne odwrotném zwyczajowi powszechnemu, i źle zastosowanemu używania wieńców lub poduszek w środku przedziurawionych, które tylko pogorszą wszystkie przypadłości, i których należałoby się wyrzec na zawsze. Często miałem sposobność zalecenia osobnych przyrządów bardzo wygodnych do utrzymania guzów hemoroidalnych w ciągłym pozostaniu na wewnątrz, iako też poduszek elastycznych napełnionych powietrzem, do siedzenia.

XXVI. Leczenie wypływu hemoroidalnego.

W Art. 22 wymieniłem przypadłości pochodzące z przytłumienia wypływu hemoroidalnego, z jego niejednostajności, lub nadmiaru; teraz wypada mi wyluszczyć sposoby zaradzania, lub zapobiegania takowym.

Wypływ hemoroidalny w stopniu umiarkowanym przypadający w porach dość odległych od siebie, jest raczém małą niedogodnością, iak chorobą. Ściśle tylko stosunki nasze z osobami jego doznaiącemi, mogą nas oświecić, czy takowy jest pożytecznym, lub czy można go bezkarnie przytłumić.

Wiele razy iednak wypływ hemoroidalny widoczne pociąga za sobą o-

słabienie, które się poznaie po wielkiéy bladości, trzeba go koniecznie zinnieyszyć, strzegąc się wszelako działania natarczywego, aby napływy nieprzeniosły się na inny ważniejszy organ.

Chory powinien leżeć horyzontalnie w łóżku miernie usłaném, z podniesionemi nieco wyżéy nogami od głowy; powinien zabezpieczyć się od gorąca, hałasów i światła; gdyby krew nieustawała płynąć obficie, potrzeba krew puścić z ręki, za napóy mieć wodę zimną kwaskowatą, iakoto: limoniadę, sok pożyczkowy, herbatę z kwiatu lipowego, albo liści pomarańczowych osłodzoną syropem z soku cytrynowego; do kwarty napoiu można dodać 12 lub 15 gran saletry; dobra iest także do picia serwatka czysta, lub zmieszana z syropem fiołkowym, lub z sokiem

cytrynowym; lepiéy ieszcze iest dodać 15 do 20 kropli kwasu siarkowego, lub saletrowego do kwarty limoniady, lub wody; niemniéy pożytecznie będzie przykładać kompressy, maczane w zimnéy wodzie do wewnętrznyéy strony udów, do międzykrocza, lędzwi, i okolicy łonowéy brzucha.

Gdyby te środki niewystarczały, trzeba przystawić bańki z nasiekaniem do barków, lub do ramion, iako będące środkiem dzielnie odciągającym, i do okolicy podbrzusznój ieżeli krwotok miał mieysce u kobiety. Można założyć 2 lub trzy zawiązki na ramiona, przyłożyć synopizmy lub wezykatoryie do członków górnych; skutecznym iest także środkiem plaster z czosnku tartego, przy wewnętrznyéy powierzchni obu ramion; niemniéy przyzwoi-

te w tym razie będą napoie i nastrzykania wody z alunem.

Zalecając te środki, przypuszczam że wpływ hemoroidalny jest czynnym, czyli że dotyczy osoby mocno zbudowaney, krwistey, któręy puls jest mocny i twardy.

Następujący przepis napoju często z pomyślnym skutkiem dawałem.

Rp. Aquae rosar. Unc. iv.

Extr: Ratanhiae Dra. jii.

Succi citri gutt: xjj.

M: D:

Stosowne będą lekkie środki rozwalniające, iako olęy rycynowy, cremortartari, lub powidla tamaryndowe; woda zimna, i lód tłuczony, tylko w tych przypadkach przyklada się do stolca kiedy krwotok okaże się zbytęcznym; toż samo się tycze nastrzykań cieczy ściągających.

Takowe krwotoki pochodzą zwykle z hemoroidów wewnętrznych; gdyby się jednak zdarzyło krwi płynienie z guzów zewnętrznych, trzeba je w ten czas pokryć skubanką namaczaną w wodzie nasyczonej alunem, i takową utrzymać zapomocą kompresu i opaski w kształcie litery T.

Jeżeli wypływowi hemoroidalnemu towarzyszą zjawiska nerwowe, i mocne bóleści w stolcu, pożytecznym będzie użycie wewnętrzne środków złożonych z opium, eterów i kamfory.

Gdyby wszystkie te środki zawiodły, można się domyślać wady organicznej; natenczas pozostaje tylko pomoc chirurgiczna.

Jeżeli wypływ hemoroidalny jest bierny, czyli cechujący się znakami wyluszczonej powyżej, trzeba go

wstrzymać ile można najszybciej; temu celowi zadosyć czynniki toniczne. Skoro usiłowania hemoroidalne zostaną uśmierzone, należy się wystrzegać środków drażniących, w tedy stosowniejszemi będą napoje chłodne, enemy z zimnej wody, które środki wystarczą niekiedy do usunięcia wszelkich przypadłości. Wrazie potrzeby użycia leków wzbudzających, można rozpocząć od nalania wodnego tyśniczka, lub rumianku rzymskiego, z dodatkiem wyskoku saletrowego (*Spiritus nitri dulcis*), od lekkich nacierań brzucha i nastrzykań wody zimnej; następnie przejść do użycia środków gorzkich, wód mineralnych żelaznych, nalania zimnego chinu. Z wielkim pożytkiem przepisywałem napój w którym china była połączoną z opium

Rp. Extr: Chinae Drach: duas.

— opii grana 45.

Syrápi Cydoniorum.

Aquae menthae Unc. quatuor.

— cinamomi Unc. quatuor.

Przepisywałem także mieszaninę z 2 gran węglanu żelaza, albo opilek żelaznych z konserwą różaną.

Przy użyciu tych środków trzeba zachować przyzwoitą dyetę, złożoną z pokarmów pożywnych, z galarety, wina dobrego, i leków wzmacniających.

Gdyby się okazało usposobienie skorbutyczne, przeciw takowemu służą środki wyczyszczające i soki z zioł przeciw-skorbutycznych.

Powietrze w pokoju chorych, powinno być świeże i często odnawiane.

Wrazie bezskuteczności wszystkich tych środków do wstrzymania krwotoku, pomoc chirurgiczna stanie się nieuchronną.

XXVII. Leczenie w razie przytłumienia wypływu hemoroidalnego.

Przytłumienie wypływu hemoroidalnego, zrzadzając przypadłości wzmiankowane w art. 22, mianowicie: zadrażnienie i spazm iakiego ważnego organu, do którego przeniosły się napływy, wymaga rychłego zaradzenia. Puszczanie krwi z nogi odciągające napływy, uważane iest powszechnie za nayskuteczniejszy środek w tym przypadku. Skutki onego zdaniem moim, są bardzo rozsądnie wyrachowane; przecież widziałem często, że śmiałe upuszczenie krwi z ręki przez obszerny otwór, sprowadzało natychmiast spokoyność i zwolnienie symptomatów, usposabiające naywłaściwiéy do uży-

cia kąpieli ciepłej, po której zaleca się przystawienie codziennie po iednėj piaławce do stolca, aż do okazania się powtórnego wypływu.

Zresztą należy to do rozsądnego lekarza w podobnych okolicznościach rozstrzygnąć, czy lepiej jest krew puścić z ręki, czy z nogi, stosując się do przypadłości sprowadzonych przez zatrzymanie się wypływu hemoroidalnego, czy one zajmują głowę, czy piersi, lub dolną część brzucha.

Kąpiele ogólne powinny być w tym przypadku letnie. Kąpiele miejscowe, naprzykład w kształcie pary, powinny być gorące.

Moczenia nóg są jeszcze iednym z najlepszych środków do przywrócenia wypływu hemoroidalnego, lecz woda powinna być iak najgorętszą, i

po kostki ie tylko obeymować; można ją zaostrzyć dwiema garściami soli kuchennéy, lub dwiema uncyami gorczycy tluczonéy.

Piiawki przystawiane do stolca, są bardzo dzielnym środkiem odciągającym napływy, często iednak nierozważnie użyte zostaią. Widziałem z ich przystawienia mocne zapalenie i boleści nadzwyczajne; przed ich użyciem, należy, iak iuż o tém wspomniałem, wprzód uspokoić drażliwość ogólną, za pomocą upuszczenia krwi śmiałego i letnich kąpeli; po wyściu z niéy dopiero, można przystawić iedną lub dwie tylko piiawek do stolca, lepiéy iest bowiem często użycie ich powtarzać, gdyby tego potrzeba wymagała, niżeli ie na raz w wielkiéy liczbie przystawiać, zwłaszcza gdy nic niezagraża apople-

xyą, zapaleniem płuc, lub trzewiów brzusznych.

Widziałem też bardzo dobre skutki z użycia baniek z nasiekaniem na lędźwiach, pośladkach, udach, nawet na stolcu, przemywając miejsce nasiekane gorącą wodą dla ułatwienia wypływu krwi.

Prócz wymienionych, naydzielniejszy: n środkiem są jeszcze pigułki Indyjskie do przywrócenia wypływu hemoroidalnego. Moje dzieło o znaiomości temperamentu, wyluszcza szczegółowo ich własności, i sposób użycia we wszystkich okolicznościach, w których je zalecam.

W przypadku o którym mowa, można działanie ich wspierać, za pomocą lewatyw zwyczajnych, lub zaostrzonych solą kuchenną i mydłem.

Balsam Corvisara zbawiennym iest
w każdéj boleści stolca.

XXVIII. *Wyptyw szluzowy. (Hem-
roidy białe).*

Niektóre osoby podlegają wyptywo-
wi ze stolca, szluzu iasnego i białawe-
go, który niekiedy sączy się tylko po-
woli, plamiąc bieliznę; niekiedy zaś
występuje w kształcie płatków pod-
czas oddawania stolca, lub odchodu
wiatrów.

Przypadłość ta, często cechuje się
tylko ciągłym pieczeniem. Może wspól-
nie zachodzić z wyptywem krwawym,
poprzedzając go, lub następując po nim
przez kilka dni; u kobiet ma wielkie
podobieństwo do upław białych.

Przez długie doświadczenie w lecze-

niu chorób wenerycznych przekonałem się, że wypływ ten, czyli sączenie się szluzu, ma często charakter podeyrzany; najczęściej jednak oznajmia chroniczne zapalenie wewnętrznej błony кишки odchodowej.

Przepowiednia w ogólności, tém ważniejszą jest, im dłuższe jego trwanie; toż samo się ściaga do wypływu mającego związek z chorobą skórną (np. wyrzutem liszajowym) głęboko zakorzenioną.

Sposoby leczenia tego wypływu, będą różne, podług różnicy stanu iemu towarzyszącego, czy takowy jest w stopniu zapalenia mocnego, czy chronicznego i łagodnego.

W pierwszym przypadku, posłużą środki rozmiękczające, kąpiele ogólne, lub miejscowe letnie, nastrykania ła-

godzące do kiszki odchodowéy, nade-
wszystko balsam Corvisara, który w
tym przypadku uspakaia drażnienie
czarodziejskim sposobem.

Jeżeli zaś wypływ iest zastarzałym
i niebolesnym, nietrzeba go przytłu-
miać nagle, zwłaszcza, gdy iest ciągłym
i obfitym; w tym razie przyzwoitém
będzie użycie wewnątrz środków to-
nicznych, wzmacniających i ekskrecye
ulatwiających, łącząc do nich prepara-
ta żelazne, chinę i pigułki Indyjskie,
które zapobiegą zatwardzeniu stolca
tak powszechnemu i tak szkodliwemu
w tym przypadku, zjedną wypróżnie-
nia dość obfite, dla odwrócenia wypły-
wu szluzowego ze stolca.

Wszystkim tym środkom powinna
dopomagać stosowna dyeta, ćwiczenie
ciała iednostayne, nadewszystko iez-

dzenie konno, zamieszkanie miejsca, w powietrze suche i świeże obfitującego.

Skoro się uda poskromić ten wypływ, będzie go można zupełnie usunąć za pomocą leków balsamicznych, ściągających, nastrzykań albo lewatyw z wody zimnej. W tym przypadku nie-mniéj zaleca się woda morska, kąpiele mineralne siarczane, lub żelazne.

Gdyby te wszystkie środki okazały się nadaremne, pozostanie tylko ka-uteryzacya.

*XXIX. Dyeta, i prawidła zachowania
się przyzwoite dla osób hemoroi-
dalnych.*

TEMPERATURA — KLIMAT — ZAMIESZKANIE.

W ogólności osobom hemoroidalnym przystoi naywięcý klimat umiarkowany. Zbyteczne ciepło lub zimno, drażnią organa żółciowe, osłabiaią trawienie i dają powód do nayuporczywszego zatwardzenia stolca. Znam osoby hemoroidalne których sama zmiana klimatu uleczyła. Nagle przeyscia z iednéy temperatury do drugiéy niezmiernie im szkodzą, one bowiem przytłumiaią transpiracyą skórną, nadewszystko pocenie się nóg, które następnie stają się ciągle zimnemi. Mieszkanie

ich powinno być obrócone na południe, aby się zabezpieczyć od wilgoci; pokoje ich powinny być dosyć obszerne, jasne, i w świeże powietrze zaopatrzone; osobom takim nienależy sypiać w izbach bardzo ogrzanych i ciasnych. Bardzo korzystnym jest dla nich pobyt na wsi.

POŻYWIEŃIE.

Pokarmy w ogólności najlepsze są dla nich łagodne i lekkie; wystrzegać się powinny ostrych, rozgrzewających, pobudzających, czosnku, cebuli, szafranu, musztardy, rzeczy słonych, korzeni: lubo ich pokarmy mogą być nieco przyprawione, dla zabezpieczenia się od zatwardzenia stolca przez podrażnienie dostateczne kiszek. Z mięsiv

pożyteczniejsze są dla nich białe, niżeli zwierzyny, lepsze gotowane, niż pieczone; dobre są: ryby z wody słodkiéy, ostrygi, świeże masło, wszystkie pokarmy wodniste, nabiał, świeże iaja, komput, śliwki i wszystkie owoce mięsiste, chleb pszenny lub żytny dobrze zarobiony i wypieczony. Leguminy mączyste pospolicie im szkodzą dla tego, że dając powód do wiatrów i wzdęcia brzucha, nadwreżają czynność kiszek; niemniéy wszystkie pokarmy zbyt pożywne w małej ilości; dyeta ich niepowinna być wyłącznie ani roślinną, ani zwierzęcą, ale szczęśliwie połączoną z tych dwóch rodzajów pokarmów. Polewki służą im nie zbyt obficie; w ogólności wystrzegać się powinny iedzenia potraw gorących, gdy żołądek nieznosi takowych. Napoje zimne są im także przeci-

wne gdyż mogą sprowadzić albo przytłumić hemoroidy. Bardzo im szkodzą trunki wysokowe, likwory, wódki, wina tęgic, Madera, Porto, pęcz, w którego skład wchodzi arak, zwłaszcza gorący; niemniéy herbata, kawa, wyjąwszy gdyby używanie ostatnich było nałogowém.

Hildebrand zaleca polewkę piwną jako środek wyborny i najstosowniejszy dla osób potrzebujących wzmocnienia i odżywienia się.

Dr. Marc następujący sposób sporządzania téy polewki podaie.

Gotuje się kwarta piwa z dwoma żółtkami iay dobrze ubitemi, i z dodatkiem cukru, dla zlagodzenia goryczy; następnie wkłada się chléb przypieczony i w drobne kawalki pokraiany. Niektórzy dodaią mleka.

Pokarm ten stosownym iest także

dla dzieci szczupłych i niedołącznych, które mają być odstawione od piersi, a niemogą znieść mleka zwierzęcego. Stan ich nędzny przez karmienie ich tą polewką widocznie się polepsza.

Wino czerwone, lub białe na wspólnie z wodą, najlepszym jest w ogólności napoiem dla osób hemoroidalnych; których zaś żołądek znosi dobrze piwo i iablecznik, mogą pozostać przy swoim napoiu, byle go mięszaly z wodą.

ODZIENIE — SEN — I INNE SZCZEGÓŁY.

Osoby hemoroidalne równie iak osoby reumatyczne czule na zmiany temperatury, powinny być odziane ciepło, dla utrzymania przyzwoitéy transpiracyi; odzienia wełniane lub flanelowe,

są dla nich naystosownieysze; powinny wystrzegać się wszelkich obciśnień brzucha, odzieży ciasnéy, które utrudnią krążenie krwi.

Pokoje do sypiania powinny być dość obszerne, aby w nich powietrze łatwo mogło być odświeżaném, tudzież iasne i bez alkierzów. Łóżka z posłaniem miękkim i ciepłym, czyli piernaty ułatwiające napływ krwi do brzucha, nieprzystoiają im w cale. Naylepszym jest dla nich posłaniem materac włosienny albo siennik.

Kłaść się wczesnie i wstawać rano, o to dla nich nayzbawiennieyszy przepis; czuwania nocne są nayszkodliwsze.

Do siedzenia powinny mieć poduszkę wypchaną włosem, w srodku wypukłą i pokrytą skórą gładką.

Powiedziałem już wyżéy, iż wiele

osób nadewszystko umysłowo pracujących, i tych które z powołania swego skazane są na ciągle siedzenie, z pomiędzy środków ku temu celowi służących najlepsze korzyści odnosi z użycia za podkładkę w siedzeniu kłębka, lub stożka z płótna zrobionego; inni przytwierdzaią sobie do stolca małą poduszeczkę ze skubanki za pomocą przyrządu stosownego; wszelkie rzeczy do siedzenia używane, wewnątrz przedziurawione, należą iak iuż nadmienilem, do szkodliwych wynalazków.

Osoby hemoroidalne powinny sobie urozmaicić położenie; pracować na przemiany to stojący, to siedzący; wystrzegać się siadywania na ławkach z kamienia zimnego, na miejscach wilgotnych, lub od słońca mocno ogrzanych;

tudzież zwyczajni, iak niektóre osoby czynią w towarzystwie, stawania tyłem do komina dla ogrzania się.

E X K R E C Y J E.

Nayważniejszą ekskrecyją iest transpiracya. Przyzwoicie więc będzie utrzymać ją przez pocierania skóry codzienne flanelą, lub szczotką łagodną angielską, i odzienia flanelowe. Ważną iest także rzeczą unikać zaziębienia nóg.

Utrzymać należy odchód uryny przez użycie napoiu obfite podczas iedzenia.

Wypróżnienia stolcowe wymagają naywiększey bacności; ich wstrzymanie się nayszkodliwszém iest dla osób hemoroidalnych.

Sztuka lekarska podaje środki nieoceniony przeciw zatwardzeniu stolca, w użyciu metodyczném pigulek Indyjskich, i w zachowaniu dyety wyżey wskazaney. Niemniéy zaleca się zadość uczynienie potrzebie naturalnéy zaraz po iéy uczuciu, i wystrzeżenie się nadymań zbytecznych. Nagannym jest zwyczaj wielu osób siedzenia długiego na mieyscu do odbycia téy potrzeby przeznaczoném.

Roskosze płciowe, byle umiarkowane, nieszkodzą osobom hemoroidalnym, mogą sobie ich dozwolić za każdym uczuciem potrzeby.

ĆWICZENIA CIAŁA.

Ruch w ogólności zmniejsza napływy do naczyń krwistych niższey czę-

ści brzucha; osoby w ciągłym ruchu będące bywają lepszą tuszą, zdrowsze od innych, i rzadko podlegają cierpieniom trzewiów podbrzusnych.

Ruch wszelkiego rodzaju zdolnym jest najlepiej zapobiedz stanowi ple-torycznemu, lub takowy zmniejszyć; trzeba się jednak wystrzegać chodzenia, lub jeżdżenia na koniu w chwili zbliżania się wypływu hemoroidalnego, ruchy bowiem takowe powiększają przyływ krwi do naczyń hemoroidalnych.

Ustawiczne siedzenie najmniej przydatnym jest stanowi hemoroidalnemu.

Najprzyzwoicięj będzie poświęcić się wszystkim ćwiczeniom i zabawom, utrzymującym całe ciało w czynności tego rodzaju, która nieutrudza za zby-

tecznie, ani do gwałtownych ruchów przymusza. Temi są zatrudnienia z kołowrotem, gra w piłki, latawca, kręgle, nadewszystko gra w billard, praca z rydlem, tarcie drzewa, a lepsze jeszcze heblowanie, przechadzka pieszo, jazda konno na wszelki sposób, nawet klusem. Ćwiczenie to było zwykle uważane za niestosowne dla osób hemoroidalnych. Ja zaś zalecałem je często z pomyslnym skutkiem iako środek wspomagający leczenie gruntowne hemoroidów, w razie możności takowego przedsięwzięcia.

KĄPIELE — LEWATYWY — PRZEMYWANIA.

Kąpiele ciepłe szkodzą dla tego, że wzburzają cały organizm, i osłabiają nerwy: powinny być letnie, aby uspo-

kaiwały pokrzepiały i orzeźwiały, kąpiele zimne, a nadewszystko rzeczne są dzielnym środkiem tonicznym i wzmacniającym organa trawienia; szkodliwyby iednak, gdyby co oznaymiało przesilenie, lub napad wypływu hemoroidalnego. Moczenie nóg celem tylko ochłodstwa dozwala się, chyba że potrzebném będzie do przywrócenia hemoroidów przytłumionych.

Zwyczay brania codziennego lewatyw zwlaszcza ciepłych, zgubnym iest, gdyż oslabiaią kanał kiszkowy; lepsze są przemywania, lub nastrzykania świeżey, nieco zleconey wody. Ich dobre skutki wesprzec można używaniem pigulek Indyjskich, które są nieoszacowane dla osób podróżuiących, zwlaszcza, gdy im nic nieprzeszkadza w opłukiwaniu częstem kiszki odchodo-

wéy zimną wodą, mianowicie po każdym oddaniu stolca; ostrożność ta zba-
wienną iest szczególniéy w tenczas,
kiedy potrzeba cofnąć guzy hemoroi-
dalne, które wystąpiły na zewnątrz,
pod czas wydymania się.

Osoby cierpiące hemoroidy powinny
unikać naystaranniéy przesileń bole-
snych, i w tym celu namaszczać sobie
kiszkę odchodową co wieczór i rano
balsamem Convisara tak korzystnie
wzmiankowanym w ciągu całego dzieła.

STAN MORALNY.

Osoby hemoroidalne zwykle ponure
i melancholiczne, potrzebują wielkiego
roztargnienia, i rozrywek. Powinny się
napawać słodkimi uczuciami, poskra-
miać namiętności, unikać zbytecznych

nateżeń umysłu, i prac umysłowych; przepędzanie nocy bezsenne na rozrywkach światowych, rozgrzewające ciało, jest dla nich bardzo szkodliwém. Takie osoby powinny umieć połączyć i przeplatać prace lub zatrudnienia swoje w ten sposób, żeby nieutrudziły ciała ani umysłu; życzyć im trzeba, aby na zawsze uwolnione być mogły od wszelkich kłopotów, trudów, trosk i innych przykrości moralnych.

ZAKOŃCZENIE.

I ogólny rys własności balsamu Corvisara, przypadki w których jest pożytecznym; sposób iego użycia.

1. Hemoroidy są iedną z najczęstszych i naydolegliwszych słabości

- człowieka; one się mogą przeistoczyć w cierpienia ważne i okrutne.
2. Żadna słabość nie jest skłonniejszą do powrotu.
 3. Niekiedy trudno jest utrzymać je w stanie pojedynczym, dla tego z największym staraniem trzeba je zwalczyć zaraz w początku ich powstania.
 4. Przytłumienie ich, zwłaszcza gdy były płynne lub zastarzałe, może spowodować największe niebezpieczeństwo.
 5. Rozróżnienie hemoroidów przypadkowych od konstytucyjnych najważniejszym jest warunkiem do przedsięwzięcia leczenia gruntownego, lub ich utrzymania. Cierpienie to najczęściej miewa charakter dziedziczny.

6. Hemoroidy bywają częściej iak iest mniemanie, skutkiem nadwątlonego zdrowia. Trzeba więc dobrze rozpoznać przyczynę, chcąc ie leczyć gruntownie: ona zwykle polega na zatkaniu trzewiów podbrzusnych, szczególniéj zaś wątroby.
7. Niedosyć iest osądzić w których okolicznościach należy sprowadzić lub utrzymać hemoroidy, trzeba niekiedy umieć ie rozwinąć u osób takich, które ich nigdy nie miały, celem wstrzymania postępu pewnych ważnych chorób, iakiemi są, zapalenie płuc, choroby serca, lub wielkich naczyń, usposobienie do apoplexyi, dychawica, zboczenia umysłowe, melancholia. Użycie rozsądne pigulek Indyjskich iest we wszystkich tych przypadkach najskuteczniejszym.

8. Prócz téy, niema słabości, w którejby znajomość temperamentu była ważniejszą.
9. Wiele osób mimo wiedzy cierpią hemoroidy wewnętrzne, które są źródłem rozlicznych przypadłości, nadewszystko zaś chorób nerwowych.
10. Ważną jest rzeczą rozróżnić u kobiet stan hemoroidalny od menstruacyjnego, szczególniéy w epoce ich zmiany fizycznéy, czyli dobrowolnego ustania menstruacyi.
11. Przyczyny hemoroidów są bardzo liczne i rozmaite: najczęstszą jest zatwardzenie stolca, które prócz z rządzenia téy słabości, pomnaża przypadłości i cierpienia im towarzyszące; dla tego niezbędnym jest warunkiem zapobiegać mu, lub ta-

kowe w samym początku pokonać. Zgodzono się dzisiay na to, że medycyna nieposiada w tym zamiarze skuteczniejszego środka, nad pigułki Indyjskie.

12. Hemoroidy z wieloma innemi cierpieniami mają wielkie podobieństwo, które może dać powód do pomyłek bardzo zgubnych.
13. Stan hemoroidalny niekiedy oddziaływa mocno na moralny; równie iak wrażenia moralne mają często wielki wpływ na rozwinięcie hemoroidów i natężenie ich przesileń.
14. Ścisłe zachowanie przepisów Hygieny, iest wielkiéy wagi dla osób hemoroidalnych.
15. Ze wszystkich przypadłości towarzyszących hemoroidom, ból iest

bezwątpienia naybardziéy zastra-
szaiącym; tém wiécéy zaś spieszyć
się trzeba z zaradzeniem iemu, im
większą ciągle drażnienie kiszki od-
chodowéy obawę zrządza, prze-
ścia z czasem w skir lub raka. Wa-
żną iest rzeczą rozróżnić boleści ner-
wowe od zapalnych.

Balsam Corvisara w podwóyny za-
leca się sposób, iako uspakaiający, i
rozdzielający. Znaczna liczba guzów
hemoroidalnych, bez użycia innego
środka miejscowego, lub piławek, zni-
ka często za iego użyciem.

Używa się w kształcie namaszczań
kiszki odchodowéy lub samych guzów,
gdy te występują na zewnątrz; jeżeli
one znoszą nacisk, można ie nakryć
lekkim pęczkiem skubanki, lub baweł-
ny, czopkiem z cienkiego muślinu, al-

bo kawałkiem hubki nasmarowanym balsamem, i utrzymanym za pomocą kompressów stopniowych i przyzwoitego opatrzenia.

Jeżeli boleści i guzy mają siedlisko na wewnątrz, trzeba wprowadzić do kieszki waleczki skubanki, lub płatki z płótna cienkiego, naprowadzone balsamem.

Naypomysłnieysze iego skutki można wesprzeć przez nastrzykania świeżey wody, które przeciwnie iak wszystkie zimne obmywania zakazują się w razie gwałtownego zapalenia, lub obecności u kobiet wypływu miesięcznego.

Naywiększą zaletą balsamu Corvisara iest to, że nigdy niemoże sprowadzić szkodliwych skutków, nieulega zepsuciu, i daie się przechowywać we

wszystkich porach roku. Nieoszacowanym jest środkiem dla osób podróżujących; jego własność dzielnego uśmierzenia bólów, czyni go także bardzo skutecznym we wszystkich ranach, szankrach, owrzodzeniach bolesnych, wenerycznych, liszajowych, w oparzeniach, lub odziębieniach, powlekając nim płótno cienkie lub walek skubanki. Kobiety użyć mogą tego balsamu z wielką korzyścią do ułagodzenia cierpień z pieczenia, palenia, i innego rodzaju drażnienia części rodzajnych, pochodzących, nadewszystko w upławach białych.

K O N I E C .

Legi

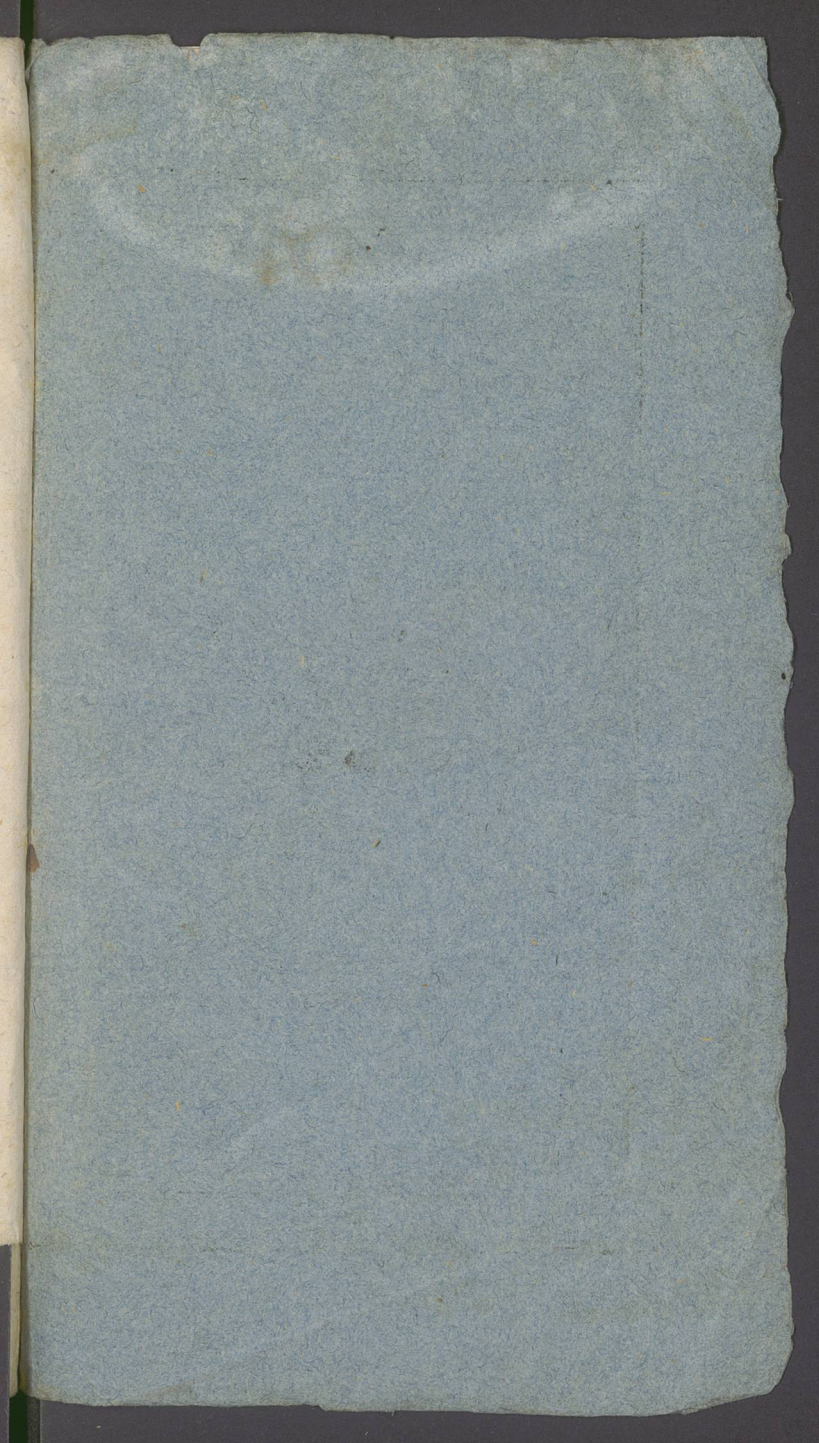
Pomyłki druku.

W przedmowie na karcie 11 wiersz 8 zamiast *umiato*
czytaj *śmiato*.

Na karcie 37 w przypisku, wiersz 3 zamiast *ie*, czy-
taj *ich*.

Na karcie 128 wiersz 2 zamiast *opinii* czytaj *opii*.

Na karcie 128, wiersz 3, czytaj *Syrupi Cydoniarum*
Unc: unam.

BIBLIOTEKA
AKADEMII MEDYCZNEJ
W LUBLINIE

05162

Uniwersytet Medyczny w Lublinie

nr inw.: XX - 4095

BG 5162

